

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kort Udsigt

over

det romerske Keiserdommes Tid

fra Aar 30 a. Chr. til 476 p. Chr.,

udarbejdet til

Læsning for Disciple i overste Classe i de lærde
Skoler,

af

Ebor Seramb,

Adjunkt.

Indbydelseskrist

til

Frederiksborg lærde Skoles aarlige Hovedexamen
i September 1842.

Kjøbenhavn.

Fykt hos J. C. Scharling.

Det er den gamle Verdens Fald og en ny Tids Begyndelse, som her skal fremstilles. Det er saagodtsom Historiens Centrum, hvor den hele Verden forandres og faaer et andet Udseende; men denne Forandring skeer ikke paa eengang, men succesfiv. Her skal altsaa vides, hvorledes den gamle Verden efterhaanden undergraves og undermineres, den gamle Tingenes Orden bliver forstyrret, forandret og til Slutningen heelt kuldkastet. Den romerske Stats og Folks Leven under Keiserne, den christne Kirkes Stiftelse og Vaert, som indenfra tærer paa og ligesom fortærer Romerstaten, de germaniske Folks Opvaert til vældige Forstyrreere og Kraftens Børn, som udenfra endeligen give det sidste Stød til den indvendig fortærede og hule Bygning, blive altsaa Fortællingens væsentlige Indhold.

R o m.

Med Begyndelsen af Keiserperioden stod Rom i sin fulde Kraft og Herlighed med Hensyn til ydre Magt og ydre Vælde; det herskede saagodtsom over den hele bekjendte Verden, i alt Fald over alle Datidens cultiverede Folk, over ethvert Folk, som det var Umagen værdt at undertvinge. Med Rette kunde derfor Romerne med stolt Selvfølelse kalde sig Verdens Beherskere. Dette store og mægtige Rige, det største og mægtigste af dem, som Jorden nogeninde har seet, og hvis Mage den sikkert aldrig vil see, før Donnedag kommer, netop fordi der udenfor det kun husede Barbarer og Wilde, indbe-

fattede alle de Lande, som af de 3 Verdensdele Europa, Asia og Africa stode op til Middelhavet. Rom stod paa Tinden af sin Magt; ved Vold, List og Rænker havde det samlet Nationerne til en Eenhed og havde lært dem og de Enkelte at bøje sig under Staten. I Roms bedre Tider var Staten nemlig Alt for Romeren; Individet gjældte kun, forsaavidt det var Borger eller Lem af denne; selv Religion og Kunst maatte tjene til at forherlige den. Under Staten bøiede Romeren sig, og under Romerstaten skulde Alt bøje sig; saa var det Roms og Romerens Villie. Ved krigerisk Dygtighed, den samvittighedsløseste, men altid consequente, Politik og fremfor Alt ved det stærkeste Sammenhold og fuldkommen Underkastelse under den almindelige Villie fra de Enkeltes Side naaedes saaledes Maalet; men i samme Grad, som Roms ydre Magt og Herlighed tiltog, i samme Grad svandt og dets bedste Eie, Det, hvorved saa store Ting vare udførte — Borgerdyd og Borgerfind. Det skedte nu, at Romeren, der før kun levede for Staten og dens Forherligelse, nu kun levede for og attraaede sin særegne Magt og Herlighed, sin Nydelse og sine sandfælige Lusters Tilfredsstillelse. Dertil virkede for en stor Deel de umaadelige Rigdomme og Skatte, som, ikke erhvervede ved Flid og Bindskibelighed, men ved Vold udpressede af Nationerne, strømmede til Rom, og som tilmed høist ulige fordeeltes mellem Borgerne; fremdeles den fast kongelige Magt og Myndighed, som Feldtherrerne og Provindsernes Bestyrere, som tillige jævnligen skiftede, fik i Hænde. Almeensindet, som er Sjælen og Livet i Republiken, er nu borte, og dermed have og Roms gamle Forfatning, Institutioner e: e, som heller ikke længer, da de oprindeligen ere beregnede paa Byen Rom, ere passende for Verdensriget, mistet deres Betydning. Det undrer os derfor ikke saameget nu, da Respecten for Staten er borte, at see snart Enkelte ved deres Rigdomme, Magt, Ansæelse eller Klogskab, snart Pøbelen eller Soldaterne med Vaaben i Haand paa Forum

at afgjøre Statens Anliggender og dens Skjæbne. Factioner opstaae, Borgerkrige rase. Den imod fremmede Nationer samlede uhyre Magt fortærer nu Staten selv, og Romerne, som ingen ydre Fjende længer have at plyndre og slaae til Jorden, som med Verdensherredømmet intet Maal mere have at stræbe efter, sønderrive nu hinanden indbyrdes. I Republikken er ikke længer noget Hold. Alt er Tumult og Uorden. Istedetfor Staten see vi en løssluppen Mængde af fordærvede Individier, som hver især vil have sin Villie. Hvor skal Lyngdepunctet findes? — I en Enkelts Villie, som kuer og bøier de Dvriges Villie eller knuser dem heelt. Cæsar indsaae det og blev Eneherker. Det er nu aabenbart en misforstaaet, ja forkeert og utidig Stræben at ville bevare Republikken, saaledes som Cato og Cicero vilde; ligesaa forkeert er Brutus's og Cassius's Mening, at Cæsar alene stod i Veien for Friheden. Alle Romerne stode i Veien for denne. At Cæsars Mord ikke befordrede Friheden, men tvertimod den forrige Tøilesløshed og Ubundethed, og at Romerne dog maatte underkaste sig en Enkelts Villie, lærer den følgende Historie. Ved Soldaternes Hjælp tilranede Octavian sig nemlig Herredømmet, som Romerne, fjedede af den bestandige Blodsudgydelse, Uro og Forvirring og tilmed forfnyttede ved hans Magt og Vælde, roligen lode ham beholde for dog endelig at faae No. — de fik og No.

Statens ydre Historie.

Forfaavidt Octavian, som fra nu af almindeligen kaldes Augustus, hvilket Titnavn Folket gav ham, omstyrkede en fri Forfatning og tilrev sig alene Magten, er han en Tyran; men naar man betænker, at denne Forfatning indvendig var huul og raadden og jævnlig blev krænkert og ringeagtet, saa gjorde han kun det, som Omstændighederne og Forholdene fordrede, og som dog snart uden ham vilde være sleet. — Han forstod tilfulde sin Tid; men ligesom han gif i denne

Tjeneste og udviklede, hvad den førte i sit Skjold, tjente han og væsentligen sin Egentjærlighed og Egennytte. Da han ved ethvert Middel, endog de sletteste, havde bragt Staten under Aaget, betjente han sig af den fineste Politikk for at vedligeholde sit Herredømme. Republikens gamle og Folket kjære Former lod han være uantastede. Han lod endog Senatet, som vedblev at bestaae, flere Gange ydmygt bede sig om at vedblive at være Republikens Hoved og beholde den høieste Magt, som efter hans Sigende naturligviis kun Hensynet til Roms Nedning havde bevæget ham til at antage; Consuler, Comitier, Valget af Dvirgheds personer e: e, e: e vedblev som før; men selv forbeholdt han sig Commandoen over alle Hære som Imperator, den consulariske, censoriske og tribuniciske Magt for Livstid, samt Ret til at udnævne Senatorerne og alle Dvirgheds personer i Grændseprovincerne, hvor især Legionerne laae: Dvirgheds posterne i de andre Provincer besattes ligesom før. Fremdeles var Keiseren **Pontifex maximus** og forestod som Saadan Gudsdyrkelsen over hele Riget, hvilket naturligviis maatte bidrage saare betydeligt til at forsøge hans Vægt og Anseelse i Folkets Dine. Til sin personlige Sikkerhed omgav han sig med en stor og stærk Livvagt af prøvede og ham tro hengivne Veteraner. I Besiddelse af en saadan Magt, maa man dog til hans Roes indrømme, ihvorvel Magten var slet og uredeligt erhvervet, at han brugte den med Maadehold og stor Klogskab, saa Romerne i det Hele taget vare tilfredse med den Ro og Orden, som han indførte baade i Rom og Provincerne. Han vilde Ro og Orden, og saa blev det; der var Ingen, som turde eller kunde modsætte sig hans Villie; og dog vilde denne beskedne Mand ingenlunde kaldes Roms Herre. Alle Fredens Kunster, som han beskystede, blomstrede ogsaa under ham og forherligede hans Regeringstid. Bygningskunsten og Billedhuggerkunsten stode paa et temmeligt høit Trin, og Poesien og Videnskaberne fandt flere Dyrkere, hvilket vil sees af Lærebogen i Historien

(Som jeg i det Hele taget, hvad det Specielle angaaer, herved henviser til). Den i Republikens Tid uddannede aandige Kraft og Dygtighed yttrede sig nemlig nu paa forskjellig Wiis, efter at de bestandige Krige og Uroligheder for det Meste vare ophørte, og der saaledes var givet andre Talenter end det militaire Velisghed til at uddanne sig, fremtræde og gjøre sig gjældende. Aar 14 p: C døer denne mærkelige Mand, een af de mærkeligste, som Historien kjender. En uhyre Egenhjørighed parret med stor Kraft og den snedigste Klogskab ere Grundtrækkene i hans Character. Da hans Hensigt er opnaaet, og Verden underlagt hans Fødder, trækker Tyrannen sine grumme Kløer ind og er lutter Smil og Venlighed og bedaarer det romerske Folk i den Grad, at det selv beder ham beholde Magten, og skjøndt han har berøvet det Friheden, bilder han det fast ind, at det endnu er frit. Det stakkels Folk tager Skindet af Friheden for Friheden selv, og i Bevidstheden om, at han alene har Magten, lader han Folket tænke, tale og skrive, saagodtsom hvad det vil. Hans Dødsord ere i den Henseende mærkelige og tyde paa, at han meget godt veed, at han har holdt en Verden for Nar.

Et militairt Monarchie er grundlagt; Keiseren styrer det Hele, skjøndt det ei synes saa endnu, og hans Magt støtter sig paa Legionerne og den stærke Livvagt. Legionerne bruges nu ikke saa meget til at undertvinge udbortes Fjender; thi det romerske Rige er stort nok, og Monarchen vil nødig samle og sætte for mange Kræfter i Bevægelse; de kunde maaskee vende sig mod ham. Armeens Bestemmelse bliver nu væsentligen den, at forsvare Rigets Grændser og holde Folkene og Borgerne indenfor Grændserne i Underdanighed. Det er i denne Henseende vidunderligt at see, hvor hurtigen de før saa frisindede og stolte Romere allerede under Augustus vænnedes til Lydighed og Underdanighed, ja fast til Slaveind. Nogle ansaae vel den bestaaende Statsform for lovlig og hensigtsmæssig og adløde derfor, men den største Part lystrede

dog af Frygt; en stor alt tidligere fordærvet Mængde trænger sig alt nu af Egennytte og Nydelsessyge til Keiserens Person, fra hvem alle gode Gaver udgaae, og afgive ret frappante Exempler paa, hvorvidt Emigrerie, Kryberie og Forgudelse af en enkelt Mand kan gaae. — At de af Romerne undertvungne Nationer rundt omkring i Provindserne, som vare vante til tyrannisk og despotisk Behandling af de fra Rom udsendte Embedsmænd, og som desaarfsag havde gjort gode Skridt ind paa Veien til totalt Slavesind, ikke fandt det saa grumme ubehageligt at beherskes af en Eneste, er ikke saa forunderligt. Han kunde jo maaskee blive et Værn for dem mod de udsuende og Provindsen ved deres Paster demoraliserende romerske Embedsmænd.

Men det er først under Augustus's Efterfølgere, at Romerne for Alvor lære at kjende, hvilket Uag de have lagt paa deres Skuldre; da først udfolder Tyranniet sit sande Væsen. Tyrannen Tiberius affkaffer Comitierne og udstæder Majestætsloven, hvorved ethvert frit Ord, enten udtalt eller skrevet, enhver fri Tanke, som afspræger sig i Miner eller Handlinger, bliver stemplet som Høiforræderie. Overalt huse nu Spioner og Angivere; i selve Familiernes Skjød trænge de ind og forgifte disses Fred. Blodet flyder i Strømme. Folket taaler det, og Senatet gjør sig selv til Medskab for Tiberius's vilde Rasen og offerer blot paa hans Bud, ja ofte blot ifølge hans Ønske eller en løs Mistanke mange af sine egne Medlemmer til Døden. At udmærke sig paa een eller anden Maade, at være agtet og anset, at have Indflydelse, at have en anden Mening end Keiseren er nu farligt; det kunde vække hans Mistanke eller Misundelse, og da er Undergangen vis. Den complete Tyrann Tiberius dør vel Aar 37, men det bliver ei bedre. Ukle, foragtelige og nederdrægtige Keisere følge efter ham, som deels selv, deels ved forbryderiske og lastefulde Qvinder, deels ved forhærdede og i alle Synder vel oplærte Yndlinge, ofte af Samsfundets laveste Classer, træde det romerske

ske Folk i Støvet, spottede alle Love og Statens gamle Institutioner. Livvagtens i Rom, som snart kom til Bevidsthed om, at Keiserens Myndighed i Byen for en stor Deel støttedes ved den, føler sin Magt og bruger den til at dræbe og indsatte Keisere; det varer heller ikke længe, førend Legionerne rundt omkring i Provindserne lære at gjøre det Samme. Ved den sidste Keiser af Cæsars Slægt, Neros Død (68) see vi saaledes Hærene at afgjøre, hvem der skal være Verdens Behersker; en usalig Borgerkrig begynder. Vespasian tæmmer vel de vilde Strømninger (69) og bringer Ro og Orden tilveie; men det er en uhyggelig Ro og Stillehed, som nu indtræder. Endskjøndt en Række af gode, ja fortrinlige Keisere, — Domitian (81—96), som for første Gang i Roms Tid kjøber Fred af Barbarerne, maa naturligviis undtages — saadanne, som overalt ville skinne iblandt de bedste Regenter, igjennem mere end et heelt Aarhundrede (69—180), en sjælden Lykke, anvende al deres Kraft og deres bedste Evner for at modvirke Rigets indre Forsald, skinner det dog tydeligt igjennem, at dette ikke tilstrækkeligen kan modarbeides ved den Enkeltes bedste Villie, og at Ursagen til dette maa søges dybere. Et Folk, som alt er vant til at mishandles, som alt er trællefundet, thi det er Folket nu, bliver ei indadtil frit og frihedsstolt, begejstret for og beredt til ædel Daad, fordi en Keiser vil det. I hvorvel denne Række af herlige Regenter, som ved Adoption fulgte hinanden paa Thronen, stræbte at gjenoplive de gamle Institutioner og give dem deres Unseelse igjen, var den frie Aand, som først kunde give dem nogen Betydning, ei længer tilstede, og Keiserne selv, fordi de vare Keisere, stode tillige i Veien for deres Onskers Opfyldelse; thi Folket vidste kun altfor vel af gammel Erfaring, at Keiserens naadige Gaver kun havde Betydning for hans Regjerings-tid, og at det beroede paa Skjæbnen eller Tilfældet, hvorvidt hans Eftermand vilde lade det beholde disse. Vel regjeredes Landet vel; selve Regenten var god, og hans gode

Willie gjorde sig efterhaanden gjældende blandt de større og mindre Magthavere, saa Orden og Fred herskede i Rom og i Provindserne, Undertrykkelser og Vold mærkeligen aftog, Agerdyrking, Handel og Vindskibeligbed og deraf flydende Velstand tiltog, nye Stæder og Landeveie anlagdes, herlige Bygninger fremstode, Kunster og Videnskaber dyrkes igjen, om og kun sparsomt, og de før erhvervede Kundskaber og Resultater udbredes ved en mere almindelig Underviisning trindt omkring i Landene og trænge dybere ind i Folkene: men — det var altsammen Keiserens Gave og fremvirkedes ligesom maskinmæssigt. Selv Kunsten og Videnskaben fremkaldes for største Delen af ham. Det er i høi Grad mærkeligt og sørgeligt at see, hvorledes den aandelige Kraft og Productivitet er svækket og ligesom lammet. Hvor yderst faae dygtige og berømmelige Mænd frembringer denne lange lovpriiste Keisertid i det store umaadelige Rige, som talte over 120 Millioner Mennesker? Det er, som om intet Liv, ingen selvstændig Willie, ingen Aandskraft findes udenfor Keiseren, og findes der enkelte smaa Gnister heraf, da ere de pleiede og holdte ved Live af Keiserne: overladte til dem selv, vilde de snartligen slukkes og gaae ud.

De gode Keiseres Tid ophører med N. Aurelius, (161—180), hvis Søn, den Første, som efter lang Tids Forløb ved Arvesuccession kom paa Thronen, var netop det Modsatte af Faderen. Commodus (180—192) kjøber ligesom Domitian Fred af Fjenderne for i Rom at kunne agere Gladiator paa Circus, og det paa en Tid, da Legionerne ere fuldtallige og stærke, og det gamle romerske Mod endnu ikke er slukket i dem. Han og hans Eftermand myrdes kort Tid efter hinanden, og Prætorianerne, eller Livvagten i Rom, ere frække nok til at sælge Keiserværdigheden ganske offentlig til den Høistbydende (193); men Soldaterne udenfor Rom synes, at de ligesaagodt som hine kunne gjøre Keisere, og flere Keisere opstaae rundt omkring i Riget. Borgerkrige rase naturligtvis, forøge Soldaternes Magt og Overmod og ende med den Stær-

festes Dvervægt. Den Stærkeste og tillige Vistigste var *Severus* (193—211); ved Soldaternes Hjælp havde han svunget sig op til *Cæsar*dommet; dem maatte han altsaa smigre for at bevare det. Endog ved *Love* blev derfor Soldaternes Dvervægt i *Staten* befæstet, og alt *Det*, som ei var *Soldat*, blev med sandt *Soldaterovermod* traadt i *Støvet*. *Senatet*, som hidindtil dog havde haft *Ret* til at raadslaae om *Statens* *Unliggender*, gjøre *Forestillinger*, *Forslag* *ic.*, blev, om ikke ophævet, dog yderlig sat tilside og berøvet al *Anseelse* og *Indflydelse*, *Folket* blev mishandlet og foragtet. Men *Prætorianernes* *Antal* forøgedes betydeligt ved *Udskrivning* fra alle *Regioner*, og snart bliver deres *Anfører*, som i *Byen* *Rom* har den høieste militaire og civile *Magt*, den frygteligste *Mand* i *Riget* næstefter *Keiseren*. *Det* militaire *Monarchie* er blevet til fuldkomment militairt *Despotie*. *Hverken* *Fødsel*, *Stand* eller *borgerlig* *Værdighed*, ja end ikke *Værdigheden* som *romersk* *Borger*, der før havde givet noget *Fortrin*, men nu ved at tildeles alle *Provincialer* var blevet noget *Umindeligt*, har nogen *Vægt* og *Betydning*: kun *Soldaten* gjælder, og dermed ogsaa *Bold* og *Dvermod*. *Dertil* kommer, at *Trykket* af *Soldaterne* nu er saameget haardere end før, da en stor *Mængde* fremmede og barbariske *Mænd*, som naturligviis ikke kunne have nogen *Interesse* for *Rom* og *Romerne*, allerede ere optagne i den *romerske* *Armee*. *Indre* og *ydre* *Kampe*, *Keisereskifte* og *Keisermord*, *Uduelighed* og *Ryggesløshed* paa *Thronen* hører nu til *Dagens* *Orden*. *Om* og enkelte brave *Keisere* fremtræde, kunne de dog ikke raade *Bod* paa *Statens* *Ulykker*; thi ville de angribe *Endet* fra *Roden* af og tæmme *Soldaternes* *Frækhed*, da myrdes de af disse. *Nurelian* † 275, *Probus* † 282. *Med* *Besiddelse*, *Smiger* og *klog* *Seen* igjennem *Fingre* med *Soldaterne*, ogsaa ofte ved *raa* *Kraft*, som imponerer disse, erhverves *Keiserværdigheden* og beholdes kun saalænge, indtil en *Anden* er mere heldig i *Anvendelsen* af disse *Midler*. *Imidlertid* ere *Rigets* *Grændser*

siden Augustus's Tid blevne noget forandrede og afrundede. I det første Aarhundrede p. C. erobres efter haard Kamp Syddonaulandene, Britannien indtil Caledoniens Bjerger og det mærkelige lille Land i Vst, Jødeland; fremdeles erhverves og Landene mellem Euphrat og Tigris samt Dacien af Trajan (98—117); men disse sidste Lande, som vare høist vanskelige at forsvare, opgives snart. Hadrian (117—133) tilbagegiver saaledes Landene mellem Euphrat og Tigris til Partherne, og Aurelian (270—275) rømmer Dacien. Rigets faste og i lang Tid bevarede Grændse bliver da Havet, Muren i det nordlige Britannien, Rhinen, Donau, det sorte Hav, Euphrat, den arabiske og africanke Drk. Ved den nordlige og østlige Grændse bliver Kampen bestandig alvorligere, og Heldet er ikke længer altid paa Romernes Side; i Særdeleshed er Kampen farlig paa Nordgrændsen, som Barbarerne jævnlig overfride. Barbarernes Mængde og fortsatte Angreb synes alt at skaffe een Keiser for meget at bestille, derfor antager Keiser Diocletian (284—305) en Medregent, og Riget deles til Fare for Statseenheden. Delingen foretages tillige saaledes, at Foreningen siden bliver saameget vanskeligere, ja fast umulig, idet det egentlig romerske Element, som har gennemtrængt hele Vesten og udslettet al særegen Nationalitet der, bliver det herskende i den ene Deel, og det græske, som Romerne aldrig kunde faae Bugt med, da det alene ved sin aandige Kraft var dem for stærkt, ja endog under romersk Herredømme bestandigt udvidede sig, i den anden Deel. Vel besejres Fjenderne ved disse Forholdsregler og fortsatte Delinger, men Sæden til fremtidige Borgerkrige er ogsaa nedlagt, og Trykket for Rigets Borgere bliver ved de forsøgede glimrende Hofholdninger uendeligt stort, ja saa stort, at Interessen for Romerriget ofte reent forsvinder hos disse, saa at de siden undertiden foretrække de raae og ofte hedenske Barbarers Herredømme for Keiserens. Fra denne Tid af kalde Keiserne sig uden Skye ligesom Dominus, Herre, et Navn, som var afføyet af Folket og endog

af de bedre Keisere; nu omgave Keiserne sig med orientalsk Pragt, antage Diadem og anskaffe sig en Mængde Hofbetjente til deres personlige Opvartning. Til denne Opvartning, hvortil før alene Slaver brugtes, antages nu romerske Borgere; og de romerske Borgere, hvem Keiserne tidligere vilde have undseet sig ved at tilbyde Sligt, og som før vilde have anseet det for en Skam at yde Saadant, stræbe nu af al Magt, ligegyldigt paa hvilken Maade og under hvilke Betingelser, at komme i Nærheden af Keiserens Person. Man bryder sig ikke længere om at bevare Skindet af Republiken. Senatorværdigheden bliver nu en tom Titel, hvoraf der forresten til de Titelslyges Glæde uddeles en stor Mængde, og Keiseren afgjør og styrer Alt ved sine Ministre alene. Men det er endnu ikke nok, at han er Alles Herre, Rigets Ypperstepræst, Lovgiver, Dommer og Styrrer, han vil og være Gud; i de keiserlige Edicter bruges Udtryk, som tyde paa guddommelig Værdighed, og det fornædrede Folk har alt længe krybende i Støvet ydet ham guddommelig Tilbedelse. — Et totalt Omslag i Forholdene er nu skeet og gennemført. Den almindelige Willie var før den Enkeltes Willie, nu skal den Enkeltes Willie være den almindelige, og der er ingen Willie til uden denne. — Men nu, da Eneherredømmet har naaet sin yderste Spidse, begynder og dets Dalen. Indenfor Rigets Grændser har efterhaanden et Samfund dannet sig, som ikke erkjender Enkeltmands Willie som høieste Lov og Regel; i det Hele taget fjendskændet imod denne Stat, dens Religion, Love, Forfatning og Bestyrelse, samt opbygget paa en anden Grundvold end Staten, er det blevet udstødt og forfulgt af denne og derved nødt til at give sig selv en særegen Organisation. Der staaer saaledes ligesom en Stat, den kristelige Kirke, i Staten — en ny Spire til Forstyrrelse. I Tidernes Løb er dette Samfund fra en ringe Begyndelse trods Forfølgelserne voret op saa stort, at Fleertallet af Rigets Indbyggere i 3die Seculum hørte til dette; det er saa stærkt, at Constantin, som siden kaldtes den Store, (306

eller 324—337) væsentligen ved dets Hjælp fik Seier over sine Medbeilere til Enemagten. Da han siden selv gaaer over til Christendommen og gjør denne Religion til den herskende, anerkjender og stadfæster han og Kirkens Organisation, og der staaer da en af Keiseren uafhængig Magt ligeoverfor Keiseren. Striden, som alt længe har fundet Sted mellem Christne og Hedninge, og som en Tid endnu fortsættes, bliver ofte til en Strid mellem Stat og Kirke, den geistlige og verdslige Magt, og selve Stridighederne i Kirken udarte til Kampe i Staten; hvilket Alt bidrager til at svække den nu saa svage Stat, der har forladt sin forrige Grundvold og Støtte, Hedenskabet, og dog som christen Stat vil bestaae med den samme Form som før. Constantin den Store gjør vel en Deel Forandringer og tildeels Forbedringer i Bestyrelsen, deels ved at give Riget en ordentlig og fast Inddeling i Præfecturer, Dioecesser og Provindser, deels ved at gjøre en Adskillelse imellem den civile og militaire Magt, som Rigets Embedsmænd hidindtil havde besiddet i Forening. Til at bestyre de ovenfor omtalte Rigets Afdelinger og Underafdelinger indsættes nu civile Embedsmænd og de militaire Embedsmænd indskrænkes til blot at commandere Soldaterne. Det havde nemlig viist sig, at de som oftest raae og uvidende Generaler, der tilmed undertiden vare af barbarisk Herkomst, vare mindre skikede til at forestaae og lede en Provindses Anliggender, hvortil en særegen Duelighed og særegne Kundskaber, især juridiske, udfordres. Men skjøndt Bestyrelsen bliver omdannet, vedbliver Forfatningen dog ligesom før at være despotisk; den lader sig ingentunde væsentligen paavirke af Christendommens frigjørende Aand, langt mindre gennemtrænge deraf. Despotiet befæstes tvertimod endnu yderligere ved den fastere og mere hensigtmæssige Organisation, som det har erholdt ved Constantin. Forskjællen fra før er kun den, at en døbt Keiser nu hersker aldeles uindskrænket og vilkaarligen, hvad de verdslige Sager angaaer, over en Masse af døbte Individer. Alt forbliver ligesom før, kun med den

Forandring, som Keiserens og Massens Antagelse af den christelige Religion nødvendigen maatte medføre, f. E. Affkæffelsen af Dffringerne for Staten og et Par enkeltstaaende Love. Constantin er og mærkelig som den, der aldeles forlægger Regjeringens Sæde fra Rom, til stor Svækkelse for denne Bye, Italien og hele Vesten; Constantinopel bliver nu Rigets Centrum, hvorfra alle Regjeringens Traade gaae ud og samles. Ifølge de af Constantin indførte Forandringer, bliver det ikke saameget Soldaterne, som i Fremtiden afgjøre Alt; men det er Hoffets Betjente, Fruentimmer og Gildinger, og for en stor Deel Geistligheden, som ved at indvirke paa Keiserens Villie bestemme Rigets Skjæbne. Efter denne mærkelige Mand's Død deles Riget mellem hans Søner. Oprør og Krig mellem Brødrene ligesom og Religionskampe plage nu Riget. Som et Særsyn maa Julianus Apostata (361—363), der trods Tidens Fordringer vilde gjøre Hedenskabet gjældende igjen, omtales. Han kommer netop til at vise, at Hedenskabet Intet formaaer imod Christendommen, og at det har udspillet sin Rolle. Theodosius den Store (379 eller 394—395) sætter Seglet herpaa ved at lukke Templerne, affkæffe Dffringerne og de hedenske Ceremonier, samt forbyde al hedensk Gudsdyrkelse. Hedenskabet falder fast uden at man mærker det, uden Modstand og uden Kamp; et tilstræffeligt Vidnesbyrd om, at dets Tid er omme, at det ingen Betydning længer har i Hjerterne. — Det var ei et Sværdslag værdt. — Ved Theodosius's Deling (395) bliver Adskillelsen mellem det østlige og vestlige Rige constant. En Række af elendige Keisere sidde paa de 2 romerske Throner, og som en Følge af at al Statens Magt og Vælde er concentreret i deres svage Hænder, er hele Riget svagt og frembyder et saare ynkeligt Skue. Medens Borgerne ved den bestandige Uorden og Tumult, Undertrykkelse og Udsuelse, ved Hoffets Udsvævelser og Ryggeløshed ere blevne ligegyldige for, ja ligesom ljeede af den romerske Stat trænge Barbarerne bestandigt stærkere paa og

Faren bliver saameget større, som de egentlige Romere af Egegyldighed for Staten og som forkuede Slaver ikke længer i Besiddelse af krigerisk Dygtighed og Mod for en stor Deel ere bortfjernede fra Legionerne, og deres Plads er udfyldt med leiede Barbarer. Dertil kommer at en stor Mængde Barbarer have betydelige og indflydelsesrige Embeder trindt omkring i Landet. (Arbogast, Stilicho, Ricimir, Odoacer). Barbarerne skulle nu forsvare Romerne mod Barbarerne. Ved sin Politik, ved at vække indbyrdes Kampe mellem de germaniske Nationer, ved at tage hele Nationer i Sold imod andre mod Rom fjendtlige Folk, ved at uddele betydelige Forøringer, ja endog ved at betale aarlig Tribut til enkelte Nationer (Gotherne), lykkes det endnu en Tidlang Rom at holde sig, men det er for uovelige Midler, Rom har valgt til sin Frelse. Især fra 374 p: **Ch:** oversvømme store Sværme af Barbarer Riget, snart som Fjender, snart som Venner, og tilrane sig store Landstrækninger. Da Gallien, Britannien, Spanien og Africa er besat af Germaner, og det vestromerske Rige kun er indskrænket til Italien, spille de germaniske Hjælpetropper ogsaa Herrer her; deres Anfører affætter og indsætter Keisere, der til Slutningen kun ere Marionetdukker i hans Haand. Endelig findes der da og en Anfører, som sætter Roms og Italiens Krone paa sit eget Hoved og gjør Italien til et eget germanisk Rige. Denne Anfører var Heruleren Odoacer, som støder den sidste Keiser Romulus Nomyllus Augustulus fra Thronen og gjør sine Landsmænd, Germanerne, til faste Indbyggere i Italien ved at tildele dem en Trediedeel af alle Landeiendomme til Arv og Cie. Dermed var det vestromerske Riges Tid ude. Germanernes begynder.

Ved et besynderligt Held bestaaer det østlige Rige, som nu almindeligen kaldes det græske, endnu igjennem flere Aarhundreder, og den af Constantin indrettede Regjeringsmasfine vedbliver at gaae sin jævne Gang, til Uheld for alt Liv i Staten. Statslivet frembyder derfor et ækelt Billede af Svag-

hed og Usfelhed; al Slags Nederbrægtighed, lave Videnskaber og Laster faae her en herlig Tumlaplads. Dette Rige, hvori Døden og Forraadnelsen huser, danner saaledes en mærkelig Contrast til de germaniske Rigers friske opblomstrende Liv og fremadskridende Udvikling, og afgiver et flaaende Vidnesbyrd om, hvor nødvendigt det er, at Staten opbygges paa christelig Grundvold og i sin Udvikling aldrig forlader denne, hvis den vil sikke sig fremtidigt Liv og Kraft og undgaae en langsom Modnen til Graven.

Statens indre Historie.

Roms Udspring er characteristisk. Romulus er opammet af en Ulvinde, udstødt af Familielivet. Byen er ei udgaaet af et Folk, men af en allevegne fra sammenløben Mængde, som kun ved Rov formaaede at skaffe sig Husfruer, hvis Haand var mod Alle, og Alles Haand var mod dem. Rovgjerrighed og Haardhed, Mangel paa sædeligt Familieliv — Kone og Børn vare Mandens og Faderens Eiendom —, som og et stærkt Sammenhold af de Enkelte, hvilket for en saadan Røverstat var nødvendigt, fremtræder ogsaa bestemt og tydeligt igjennem hele det romerske Folks Historie saavel som en vis profaisk Forstandighed, som Forholdene tidligen udviklede, og som saa mærkeligen adskiller dem fra de aand- og phantasierige Græker og de gemytlige Germaner, imellem hvilke Folk de i Tiden staae. Et Product af og Vidnesbyrd om denne Forstandighed er deres Sprog, Statsorganisme og borgerlige Lovgivning, som og den mærkelige Omstændighed, som ellers intet andet Sted kommer tilsyne, at først kommer Staten, saa komme Guberne, som formeligen ere indførte af Numa; de skulle da stadfæste og hellige Staten; de blive Midler og Elementer i den politiske Maskine; sacra gaae forud for enhver offentlig Handling.

Romerne have vel en vis hellig Sky og Gysen for en høiere Magt; men istedetfor at klare for sig, hvad der er

Gjenstanden for denne Gysen, hvorved de først vilde erholde en egen Religion, adoptere de efter Tielikkets Behov fremmede Guder, deels hetrusciske deels græske. Deres Guder ere altsaa ikke fremgaaede af Borgernes eget Indre ved Betragtning af dem selv eller den dem omgivende Natur; det er hverken Præster, Poeter, Propheter eller Wiismand, som have bestemmet, udviklet og forherliget deres Religion; men Uren for dens Udvikling tilkommer væsentligen Statsmændene. Derfor blive og de romerske Guder nogle kolde prosaiske Stikkeser, som tage sig af Menneskenes jordiske Liv og Gjærninger og styre deres Skjæbne og Naturens Omskiftninger, hvem det derfor er nyttigt og hensigtsmæssigt at dyrke, godt at have til Ven. Paa romersk Jordbund ere saaledes Grækenlands lyse, skjønne Guder samt Grækernes livlige Mythologie heelt forandrede; man føler sig her ikke opløftet og tiltrukken til Guderne, men Nøden og simpel Beregning drive Menneskene til dem. I Nøden gjør man Løfter til Guderne og henvender sig til andre end de hjemlige, naar man mener, at de kunne skaffe bedre Held. Men bag ved alle disse oprindeligen fremmede Guder, som kun ere omdannede til Brug for ham, lægger Romeren dog i dunkel Følelse af, at de ikke tilfulde svare til hans Indre og derfor ikke rigtig ere hans Guder, noget Hemmelighedsfuldt og Mysteriøst, hvilket han aldrig ret kan komme til, da det ei er til at faae fat paa med den kolde Forstand: han gyser kun derfor. Ifølge denne reflecterende Forstandighed har dette Folk ogsaa oprindeligen kun liden Sands for Mandens høiere Frembringelser i Kunstens og Videnskabens Sphære. Kun paa Talerkunsten, hvis Nytte og store Betydning i det politiske Liv Romeren kunde indsee, blev der lagt Vægt (Cicero). I de øvrige Kunster og i Videnskaberne bleve Grækerne Romernes Lærere; men Lærlingen naaede aldrig sin Lærer. Ved Grækerne lærer man saaledes i Rom at forskjønne Livet og gjøre det mere nydelsesrigt ved Hjælp af Maler- og Bygningskunsten. Roms mærkelige Poe-

ter, som i dette store Rige, der stod i saa mange Aarhundreder, kun ere saare faae, ere for største Delen blot Efterlignere af Grækerne og have mere eller mindre erholdt græsk Dannelselse. I Philosophien have Romerne Intet udrettet; thi enten have deres Philosopher ganske ligefrem antaget de græske dybsindige Systemer, eller ogsaa have de daarligt nok omkalfatret disse, og ved at udpille fra flere Systemer det tilsyneladende Bedste, Forstandigste og Nyttigste og sammenslikke dette have de ofte istedetfor Philosophie leveret løst Raisonnement og Snak. (Cicero). Heldigere dyrkedes Historien, hvilket Studium og synes mere passende med den romerske Landsretning. Men det er dog kun i Grækenland, at en almindelig udbredt Skjønhedsfands samt Smag for høiere mandig Nydelse findes; kun der kan en dygtig Forfatter for det forsamlede, opmærksomme og spændte Folk oplæse sine poetiske eller vel endog historiske Værker og ved det skønsonne Folks Jubel opmuntres til fornøyet Virksomhed. I Rom var dette umuligt; selv Comœdien eller Tragoedien gjør her kun liden Lykke; Skuespillerne, der her sættes i Klasse med andre Gjøglere, ere usle foragtede Slaver og Frigivne. Derimod ere Gladiatorfampe, Dyrefægtninger e: c, hvor Blodet flyder i Strømme, de kosteligste offentlige Forlystelser for dette raae Folk. Med Republikken, som Romeren saa godt som ene har levet for, er hans Lykke og Tilfredshed borte. Paa en Tid, da han har begyndt at føle sig som frit villende og selvstændigt Væsen, endog ligeoverfor Staten, nødes han til at underkaste sig en Enkeltts Villie. Han har ingen Vægt i Staten længer, hans Navn som Statsborger bliver kun en betydningsløs Klang; han er reduceret til Privatmand og gjælder kun, forsaavidt han har Eiendom; selv denne er usikker. Han er jo i Et og Alt underkastet Keiserens vilkaarlige Villie, af hvilken Liv og Død, Rigdom og Fattigdom afhænger; selv Keiserens ringeste Tjeneres despotiske Behandling nødes han jævnlige til at taale. De gamle før saa agtede Institutioner,

som vare Borgernes Værn og Beskyttelse, berøvedes jo efterhaanden deres Betydning, og Romernavnet, som Romeren hidtil har brystet sig af, tildeelttes alle Rigets Beboere, som ei vare Slaver. Fra Borger gjordes han bestandigt mere til Keiserens Slave, som han til Slutningen fuldkommen er, og Keiseren blues, som ovenfor er omtalt, ikke længer ved at forlange Slavetjeneste af ham. $\frac{3}{4}$ af Statens Indbyggere ere virkelige Slaver og Privates Eiendom, og den ene Trediedeel, de Private, er med alt Sit Keiserens Eiendom. — Hvor skal da Romeren finde Trøst, No og Beroligelse? Hos Guderne? de have ikke bragt Held og Lykke og give i Ulykken ingen Trøst; de opløste ingentunde Menneskets Sind over denne Verden. Enten vender han sig derfor med Foragt bort fra alle Guder, hvem desuden Philosophien og Forgubelsen af saa mange slette Mennesker har draget ned i Støvet, eller og styrter han sig ind i afslags Dvertro og løber fra den Ene til den Anden af de uendelig mange Guder, som fra alle Rigets Kanter og fra alle Folkeslag ere indførte i Rom, for dog at faae Hvile; men hverken Vantroen eller Dvertroen kan skaffe Mennesket Fred. I Familielivet er for Romeren heller ingen Trøst; thi det cristerer knap; Kjærlighedens og Tillidens Baand ere ikke de, som sammenbinde Familiens Lemmer. Manden og Faderen er Herre i sit Huus og fordrer som Saadan Underkastelse, og Huset's Lemmer frygte ham derfor kun som Herre. Mon da i Kunst og Videnskab? Romeren har ingen sand Interesse derfor, hans Aand bliver helst ved Jorden. Men den under romersk Scepter levende Græker da? Slaveriet har nedtrykket ham; hans bundne Aand mangler den Elasticitet og det frie Sving, som er Moder til alt Dphøiet og Skjønt; og hænder det sig ogsaa, at en skaberisk Aand endnu findes hos Enkelte, da tør de hverken i Ord eller Billed frit udtrykke, hvad de tænke. — Som et Midnesbyrd om den overhaandtagende aandelige Svækkelse, som enkelte Keisere med den bedste Villie ei formaaede at modarbeide, kan anføres

at de senere Keisere ofte maae plyndre deres Forgjængeres Triumphbuer for at smykke deres egne, og den Kjendsgjerning, at fast ingen dygtige og selvstændige Forfattere, men kun daarlige Efterlignere af Forgjængerne, Grammatikere, Commentatorer og Kunstdommere fremtræde i Keiserdømmets sidste Aarhundreder, vel at mærke i Staten; i Kirken vare Forholdene ganske anderledes. Vel udbredtes græsk og romersk Cultur og Forsinelse blandt de af Romerne undertvungne Folk og fortænger for en Deel det forrige der Sted findende Barbarie; men selv denne Cultur staaer i Fare for at forsvinde under det raae Soldaterherredømme, som Severus sanctionerer; thi Soldaten foragter Sligt, og Despoten veed, at oplyste Underfaatter ere uvillige Trælle. For Romeren, saaledes som vi nu kjende ham, staaer altsaa intet Andet tilbage end at hengive sig i Skjæbnen og glemme sin Nød; han styrter sig derfor hovedfuls ind i al sandkelig Nydelse, og paa enhver Maade, ligegyldigt hvilken, stræber han at skaffe sig Midler hertil; deraf Smiger for Keiserne og for de Mægtige, Gaaen paa Luur efter Arv, Vold og List, deraf en fuldkommen Henkasten og Hengiven i Nydelsen, en mærkelig Opfindsomhed af ny og unaturlig Belyst — en fuldkommen Lasterfuldhed. Enkelte dygtigere Aander kaste sig i den da herskende Philosophies Arme, som, især Stoicismen og Scepticismen, gaaer ud paa at gjøre Aanden ligegyldig og kold, dorst og sløv for alt Det, som Virkeligheden byder. Ved dens Hjælp søge de at bortraffonnere al Nød og Ulykke som ikke havende nogen Realitet eller Betydning — en daarlig Trøst.

Hvor vi derfor vende os hen i det store umaadelige Nige, møder os Følelsen af Ulykke og Smerte derover. Denne Verden, den hele jordiske Tilværelse, hvori den gamle Verdens Folk alene søgte Tilfredsstillelse, har mistet sin Herlighed, den tilfredsstiller ikke længer Individerne. Skjøndt saaledes Smerten og Sorgen er almindelig, er den dog i det egentlige Romerland kun en Smerte over ydre Forhold; hos et andet

Folk, Tøderne, derimod fremtræder den tillige som en indre sjælelig Smerte; thi til Sorgen over Tabet af det forjættede Land, kommer hos dem tillige Bevidstheden om, at deres Gud formedelst deres Synd og deres Skyld har vendt sig fra dem. Der gaaer altsaa en Sukken og Tørst efter Befrielse og Frelse igjennem den hele Menneskehed, hvilken Frelse denne i sin Vanmagt ei formaaer at skaffe sig selv. Med Rette kan det siges, at Verden ligesom krymper sig i Fødselsveer. Tidens Fylde, længe forberedt, er nu kommen; der, hvor Tranngens er størst, fødes Frelseren, Guds Søn, af en Kvinde.

Uf Tøderne er først Modsætningen mellem Aand og Natur erkjendt, og Aanden er sat som det Første og Væsentligste; derved danner dette Folk en mærkelig Contrast til alle andre, hvor denne Modsætning enten ikke er opkommen i Bevidstheden, eller kun uklart. Alle de andre Folks Religioner ere derfor Naturreligioner (Panthæisme), og da det Guddommelige yttres sig igjennem Naturen paa saa mangfoldig og forskjellig Wiis, faae de naturligwiis mange og forskjellige Guder (Polythæisme). Underledes er det hos Tøderne. Deres Gud er en Aand, og som en Aand er han kun Een og kan ikke fremstilles i et Billede. Naturen bliver nu for Tøden noget Ringere; den er ikke længer det Første og Grundlaget til Alt, den er skabt ved Jehovas almægtige Willie. For Tøden og for Tødernes Gud er det derfor en Bedrøffelse at dyrke Naturen og dens Kræfter, at tage Skabningen, hvori Gud slet ikke er, for Skaberens, ligesaa er det en Synd og Forseelse imod Jehova blot at følge sine naturlige Drifter og sandfælige Lyster. Den over Verden staaende Aands Love eller Jehovas Willie, som er udtrykt i Loven, skal nu følges; Overtrædelsen heraf er Synd og medfører Guds Vrede og Straf, men Lydighed mod Loven Guds Velbehag, Lykke og Fred i Canaans Land. Her og intetsteds ellers kan sand Moralitet

indtræde; men det viser sig snart, at den rette Spore til at følge Loven og til at gjøre det Gode mangler; Frygten for Straf er kun en daarlig Drivehjæder og frembringer blot Begalitet, en ydre Dvereensstemmelse med Loven, den bærer ikke Menneskets Villie, saa det selv vil og ifkun vil det Gode. Det er kun hos Enkelte, at en saadan indre Lyst til at gjøre Guds Villie findes (David); men Massen lever i den bestemteste Splid med Loven, som den betragter som et Udtryk, ikke af Menneskets inderste Villie, men af en fremmed og fra den selv forskjællig. Derfor gaaer igjennem det hele Folk, som hverken indvendig vil eller kan opfylde Loven, en undertrykkende Bevidsthed om dets Synd og Skyld og Uværdighed for Gud. Dog fortvivler det ikke; thi paa samme Tid, som denne Bevidsthed trykker det, lever dog et høit Haab og en dyb Længsel, vækket, pleiet og næret af Propheterne, efter en tilkommende Frelser og fremtidig Lykfsalighed fast i dets Bryst.

I dette Folk, hvor Troen paa den sande levende Gud findes, som har Forjættelsen, at i det skulle alle Jordens Slægter velsignes, fødes i Tidens Fylde Verdens Frelser. Paa samme Tid, da det endelige Menneske i Keiserens Person til Verdens Forkuelse hæves til Skyerne, forgødes og tilbedes, kommer ligesom ud af Balancen og bliver fast rasende, da det ingen Skranke for sin Villie finder uden Døden, forener det Guddommelige sig virkeligen med det Menneskelige til Verdens Held og Friggjørelse i Jesu Christi Person.

Christendommen.

Med Kristus er den sande Kundskab indkommet i Verden om Gud, Alles Fader, som er over Alt og i Alt, som af Kjærlighed sendte sin Søn til Verden, og som ikke vil nægte Dem sin Naad, som bede ham derom; om Mennesket, skjøndt Synden og Døden underkastet, dog modtageligt for Guds Naad

og bestemt til evig Lyksalighed; om Verden og alt det Verds-
lige, som ikke havende nogen Betydning uden som gjennem-
trængt af Anden og Middel for denne. Men det er ingen
blot Lære, som ved Kristus er indkommet i Verden, men et
heelt nyt Liv, Livet i Gud, hvori Frelsen og Forsoningen
haves. I ham er Læren blevet til Kjød og Blod; i ham
ansfues det Guddommelige og Menneskelige i fuldkommen
Forening. Den ægte Christen er altsaa kun den, der ikke blot
antager Christi Lære, men gjør hele sit Liv til et Liv i Christo.
Christus sammenligner derfor sin Lære eller den And og det
Liv, som udgaaer fra ham, deels med en kostelig Perle, for
hvilken man skal bortgive Alt, hvad man ellers har i Cie;
ved Siden af den har det Utsammen ingen Værd; deels med
en Suurdeig, som skal gjennemtrænge og syre den hele Masse.
I Christendommen er det først, at Anden er kommet til fuld
Bevidsthed om Gud, sig selv og Omverdenen, den er nu fri-
gjort fra alt det Usande, som før trykkede den ned til Jord-
den og holdt den fangen; eengang vækket vil den aldrig mere
døe, den vil tvertimod gjennemtrænge, klare og udvikle den
hele Tilværelse, underminere og omstyrte enhver Form, som
træder den hindrende i Møde, og ikke hvile, førend den har
besejret den hele Verden. Den gamle Verden er nu rystet i
sin Grundvold. Det er ikke længer i den ydre Verden, saa-
ledes som før, at Menneskene udelukkende søge Hvile og Til-
fredshed; deres Blik er fra nu af væsentligen vendt indad
og opad, og de finde der uendelig Fred, Fryd og Tilfreds-
stillelse, ved Siden af hvilken al ydre Nød og Elendighed for-
svinder som ubetydelig og ringe. Graaden er astørret, og
Fortvivlelsen er borttaget fra hver Den, som modtog hiin
kostelige Perle og gjemte den dybt i sit inderste Gjemme. Ja
selv for dem, der kraftigen virkede til Guds Riges Fremme
og stræbte at syre den store Masse, var uendelig Fryd og
Glæde, om og Verden modsatte sig deres Daad, forhaanede
og pinte dem: de lede det gjerne for den Herre Jesu Skyld.

De gamle Religioners Tid er snart omme. For de Christnes Gud, som er Alles hjærlige Fader, høit ophøiet over Alt og levende i Alt, maae alle Hedningenes Naturguder, der kun ere fremgaaede af den skabte Verden, falde, ligesaa og Jødeguden, der ikke er den Aftopfyldende og tillige kun det jødiske Folks specielle Gud. Al blot ydre og udvortes Gudsdyrkelse med Offre, Ceremonier e. e. kan ikke længer passe for den Gud, der er en Aand. Den usalige Gysen for Guderne og Frygt for Jehova, der forknytter Aanden, forandres nu til Kjærlighed og Tillid til den hjærlige Fader. Den Christne vil gjerne opfyldte Loven, og dermed er det syndige Princip brudt i sit Underste. Kun i sit eget Indre finder nu den frigjorte og sig fri følsende Christen Bestemmelsesgrundene for, og udaf det henter han Bevæggrundene til sine Handlinger, og derfor kunne Drakler, Spaaen af Fugleflugt og Fuglekrig, eller af Dyrenes Indvolde e. e. e. e, kort sagt, ingen slige ydre og tilfældige Omstændigheder længer bestemme ham. Ligesaa lidt kan han, som veed sig fri og som Arving til det evige Liv, underkaste sig et andet Menneskes vilkaarlige Villie eller gjøre sig til blindt Redskab eller Slave for ham. Heri ligger altsaa en Opposition imod Keiserens uindskrænkede Bælde og imod det Slaverie, hvori saavel Borgerne, som de egentlig saakaldte Slaver og hele Qvindkjønnet vare nedsjunkne i det romerske Rige. Fremtidens Historie bliver derfor, som før sagt, fra nu af væsentligen den Christne Aands, som er Frihedens, fremadskridende Seier over Verden.

Kirkens ydre Historie.

a) Udbredelse.

Paa den første Pindsedag efter Christi Død og Opstandelse udgjødes den hellig Aand over Apostlene; da forstode de tilfulde Christus og begrebe deres Kald og Bestemmelse. Fra den Dag af samles de Christne, som ikke skulde danne en adspiltet Mængde af enkelte og for sig staaende Troende, til et

fast Broderskabsfund til fælleds Udvikling, hvori Kristus er Grundvolden. Han skal opfylde de Enkelte og det Hele. Den christne Menighed og Kirke er grundlagt. Fra Jerusalem stiftes Menigheder trindt omkring blandt Jøderne og over den hele Verden. Som en Sect af den jødiske Religion bliver den christelige, ligesom alle de andre Nationers Religioner, i Begyndelsen taalt i det romerske Rige; dog erkjendes snart Forskjellen mellem Jødedom og Christendom og den Sidstes for Romerstaten farlige Tendens. De Christne afholde sig heller ikke fra hverken ligefrem at omtale Statens Undergang som saare ønskelig og snart kommende, eller i Gjærningen at trodse dens Bud, naar disse komme i Strid med deres Samvittighed; saaledes vægre de dem f. Ex. for at aflægge Eed som Soldat, røgte Communes og Stats-Embeder for de hedenske Ceremoniers Skyld, som vare forbundne hermed; heller ikke ville de, hvad deres egne Sager angaae, tage Dom fra de hedenske Domstole; at de ikke ville offre til Guderne eller Sligt, følger af sig selv. Vel erklære de sig i alt Dvrigt, som ei strider imod deres Samvittighed, villige til at lyde Statens Willie; men Embedsmændenes og de hedenske Præsters Uvillie er vækket, og snart bryder Folkehadet og Keiserens Brede for Alvor løs imod dem, som turde vove at bespotte og krænke Guderne, Staten, Hedningenes hele Liv, Fester etc. Fra Neros Tid af begynde Forfølgelserne; men istedetfor at knække Menighedens Mod, styrkes det tværtimod ved disse, og Martyrernes Blod, udgydt for Troen, stadfæster dennes Sandhed og fremavler Begeistring for dens videre Udbredelse samt Egegylbdighed for, ja endog Lyst til Lidelser for dens Skyld. Menighedernes Adspjættelse bevirker kun, at flere og talrigere Menigheder opstaae paa flere Steder. Aar 99 udstæder Trajan en Lov imod de Christne, ifølge hvilken disse kunne dømmes efter Lovene for fremmed og forbudt Gudsdyrkelse. Derved komme de i Embedsmændenes Bøld. Vel styrer Hadrian (117—138) og Antoninus Pius (138—161) noget disse

voldsonne Fremfærd ved at befale, at man ved Anklager for Christendom strengt skal holde sig de juridiske Former efterrettelig; men Folket og Pøbelen falder alt under M. Aurelius (161—180) paa flere Steder over de Christne; Severus forbyder deres videre Udbredelse, og Keiserne Mariminus Trax (235—238), Decius (249—51), Valerian (253—60) forfølge dem planmæssigen ved især at udrydde deres Forstandere og Lærere; ligesaa Diocletian (284—305) og Galerius, som troede ved at tilintetgjøre Christdommen at kunne fornye Roms gamle Herlighed. Hedenskabet har opbudt sine sidste Kræfter; Skribenter have ogsaa anvendt Landens Vaaben imod Christdommen og for hiint, som selv i Nyplatonismen, en Mellemting af Religion og Philosophie, i 3die Seculum vinder en ny, høiere og forklaret Skikkelse. Men det er Alt sammen forgjæves. Den igjennem 3 Aarhundreder fortsatte Kamp ender under Constantin med Hedenskabets Overvindelse, som ved Theodosius's Tid bliver til et totalt Nederlag. Usle Rester af fordums Liv holde sig vel endnu i Aeffrogene, men gaae jævnlig i Opbløsningen i Møde. Hedenskabet har ingen Martyrer frembragt, Saadanne, som beredvilligen gif Døden i Møde for deres Troes Skyld. — Er da nu det romerske Rige et christent Rige? Nei! — Den hedenske Religion er kun kuldkaftet; nu kommer Røden til Staten. Skjøndt dennes gamle Støtte og troe Staldbrodre, Guderne, ere styrte i Gruus, holder den dog fast paa sit gamle hedenske Princip, Ufrihedens, og lader sig kun yderlig berøre og paavirke af Christdommen. Den ligner derfor ved sin nu erholdte faste, bestemte og maskinagtige Organisation en tung fast og tæt Masse, som den tilbragte Suurdeig ei formaaer at gjennestrænge og syre. Dommen er dermed udfagt over den. Da den ikke indvendig vil lade sig omdanne og omforme, saa skal den udvendig fra omstyrtes og tilintetgjøres.

b) Ydre Organisation.

Christi Rige er ikke blot hiinsides, men og her, det er i Sjælene, men har og en jordisk, ydre Tilværelse, og forsaavidt maa det have en ydre Organisation. Dette foltes strax i Kirkens allerførste Tider, og skjøndt Alle vidste sig i Besiddelse af Landen og derfor dannede et præsteligt et helligt Folk, vælge de sig dog Lærere og Ledere. De ældste (*πρεσβύτεροι*) og de, hvem Menigheden har særdeles Tillid til, om hvis Kands-gaver, Kraft og Bravhed den er overbevist, vælges hertil. Forfatningen er midt i Despotiet fuldkommen demokratisk. Men efterhaanden hævde Præsterne, og især de Første blandt disse, Biskopperne (*ἐπίσκοποι*), sig. Dog afhænger i Begyndelsen dissees Vægt og Anseelse, som endnu ingen udelukkende Ret have til at lære og styre, og som leve af Menighedens frivillige Bidrag, væsentligen af dennes Kjærlighed til dem og Agtelse for deres Dyder. Siden derimod, da Kirker bygges, og disse og deres Tjenere rigeligen doteres, bliver deres Stilling mindre afhængig, og da Menighedernes Medlemmers Antal betydeligen tiltager, og det derfor bliver vanskeliggere at forsamle dem alle, hvergang Noget skal afgjøres, overdrages efterhaanden Styrelsen af alle Menighedernes Anliggender til dem alene. Ligesom Styrelsen kommer og Læreembedet udelukkende i deres Haand, derved at de enkelte Medlemmer i Følelsen af deres mindre Dygtighed ligeoverfor for dem, som alene opoffre sig til at undervise og opbygge, trække sig mere og mere tilbage fra dette Gebeet. Det gaaer saaledes fremad til et fuldkomment geistligt Aristocratie eller Hierarchie, og Clerus, Geistligheden, som og ved ydre Tegn, Indvielse, Dragt e. c. adskilles fra Menighedens Medlemmer, betragtes endelig som de, der alene have Guds Land, og hos hvilke Traditionen (den fra Apostlene til de første Biskopper og fra disse til deres Efterfølgere mundtlig forplantede Lære) uforfalsket er bevaret. Clerus kommer saaledes til at staae som et nødvendigt Mellemed mellem Kristus og det vanhellige Lægsfolk,

der ikke har Anden. Det er da sæet, at Christi Folk, som han har frigjort, deels ved sin blinde Troe og Tillid til sine valgte Ledere, deels ved sin Ligegyldighed for i det ydre Samfundsliv at udpræge den i det boende Frihed samt forme dette derefter, er indtraadt i et Slags Afhængigheds og Ufriheds Forhold til sin Clerus. I Clerus selv udvikler sig nu ogsaa en Forstjæl imellem Præster og Biskopper, som i Reglen nu blot vælges af Geistligheden, imellem Biskopperne i Landmenighederne og i Byerne, imellem dem i de mindre Byer og i Hovedstæderne; en heel geistlig Rangstige danner sig. Magten i Menighedens Anliggender, s. Er. Kirketugt, Formuens Anvendelse e. c. gaacr tillige fra Præsternes Forsamling over i den i hver Menighed værende øverste Geistliges Haand, — i Biskoppens, Metropolitens eller Patriarchens — og dennes Anseelse bliver saameget større, som han tillige bliver Dommer i alle de Retsager, som opstaae imellem de Christne indbyrdes. Skjøndt de enkelte Menigheder ifølge det før Sagte danne ligesom selvstændige Corporationer, betragte de sig dog kun som Lemmer af det ene store Legeme, Kirken, og stræbe af al Magt at bevare den indbyrdes Forbindelse og Sammenhæng. Dertil tjene, foruden den fælleds Troe, gjensidige Meddelelser, Sendebreve e. c., og fremfor Alt Kirkeforsamlingerne (Synoder, Concilier). Enten forsamle sig en Provinds's Biskopper, eller saamange Biskopper som muligt allevegne fra for i Forening at afgjøre Provindsens eller den hele Kirkes fælleds Anliggender, og de der tagne Bestemmelser og Beslutninger kundgjøres da for de paagjældende Menigheder til Antagelse og Efterlevelse. Først efter Christendommens Seier i Riget tillade Forholdene almindelige Synoder for den hele Kirke at fremstaae; ved disse er det især, at Begrebet om een, hellig og almindelig Kirke, udenfor hvilken ingen Frelse er, kommer til fuld og klar Bevidsthed. Hvilken Tilvæert i Anseelse og Myndighed Biskopperne ved disse Kirkeforsamlinger, hvor de næsten udelukkende havde Sæde og

Stemme, maae faae i deres egne Menigheder, er let at indsee. Men Metropoliterne og Patriarcherne, som kunde sammenfalde og lede de mindre og større Synoder og ordinere Biskopperne, de Sidste endog Metropoliterne, komme naturligviis til at staae endnu høiere i Folkets Dine og nøde meer end kongelig Hylbning; og dog synes enkelte Patriarcher i Rom alt i dette Tidrum at ville attraae endnu mere — Forrangen for Alle i Kirken.

Da Christendommen blev Statsreligion, blev denne Organisation, som Kirken selv havde givet sig, stadfæstet af Keiseren og derved fast og stærk. Det christne Samsfund har været nødt til at udvikle sig som en Stat; derfor staaer da nu en geistlig Stat i Staten. Kirken har en særegen Virken, en egen Lovgivning, Ret og Jurisdiction (i geistlige og mange verdslige Sager), egne Styrere, egen Formue, mange Friheder; det er derfor naturligt, at den paa mange Maader maa komme i Conflict og Strid med den verdslige Magt; deels derved, at Kirken gaaer ind paa verdsligt Gebeet og vil omforme de gamle civile Love, tiltage sig Magt over de civile Embedsmænd, ja selv over Keiserne, hvis Liv og Sæder Biskopperne ofte censurere; deels derved, at Staten kommer ind paa Kirkens Gebeet, idet Keiseren f. Ex. deeltager i de kirkelige Stridigheder og ved Magtsprog afgjør, hvilket Partie, der har Ret, giver Love i Kirken, udvælger Biskopper og forflytter dem efter Forgodtbesindende. Men af Striden fremgaaer ingen Forsoning og Tilnærmelse, tvertimod en større Adskillelse; den Forestilling bliver efterhaanden almindelig udbredt, at al Magt paa Jorden er deelt i Præstedømme og Keiserdømme, imellem hvilke en fast Grændse findes, som ingen Part bør overskride. Og saa fra Kirken har Staten altsaa skilt sig.

Kirkens indre Historie.

c) I intellectual Henseende.

Det fra Apostlene udgangne aandige Liv, hvorom vi i Bibelen have et særligt Vidnesbyrd, udbreder sig nu indenfor denne kirkelige Organisme og ophører ingensinde at lade høre fra sig. Ligesom Apostlene i Skrifter, som formedelst deres Forfatteres særegne Begavelse og Anseelse og deres eget Indhold snart bleve samlede og ansete for hellige, afspeile det, som rører sig i dem, saaledes afspejler og Kirken sit Indre i en rig religiøs og kirkelig Litteratur, hvis Hovedmomenter ere Udviklingen af den christelige Troes Indhold, dens Frugtbargjørelse i Gemytterne, Fremstilling af Livet i Kirken, samt Troens og Kirkens Forsvar imod Kjættere, som uden at dele Menighedens Troe ville være i Kirken, Schismatikere, som deels for Troens Skyld, deels af andre Grunde skille sig fra Kirken, Jøder og Hedninge. Men en egentlig christelig Videnskab opstaaer først fra det 2det Seculums Begyndelse især i Alexandria ved Origenes, som overfører og tilegner Christendommen den græske Videnskabs Skatte. Plato faaer især megen Indflydelse paa Theologiens Udvikling. Fra denne Tid udvikle sig forskjellige Skoler og Retninger. Forskjællen mellem Vesten og Osten viser sig og i videnskabelig Henseende, ei blot i det forskjellige Sprog, som bruges; ligesaa følge i Osten Skolerne i Alexandria og Antiochia forskjellige Veie. Ved denne Betræden af forskjellige Veie og ved Skolernes jævnlige Gnidning og gjensidige Indflydelse paa hinanden føres Videnskaben bestandigt fremad; kort, den aandige Productivitet vedvarer trods Kirkens senere sædelige Forfald, uden at man kan spore nogen mærkelig Aftagen, lige til det vestromerske Riges Fald. Men Centrum for al Bevægelse, saavel i Kirkens Indre som i dens Ydre er Forberedelsen, Dannelsen og endelig Fødselen af de Dogmer, hvori i en kort Hovedsum hele den christelige Sandhed ligger. Fra først af er Sandheden vel skjult tilstede i Kirken, men ikke i sin Heelhed klart bestemt og i Sammen-

hæng fremstillet. Midt imellem Jøder og Hedninge skal alt-
 saa denne Sandhed udvikles og komme til klar Bevidsthed,
 saa Kirken og alle dens Lemmer ligeoverfor disse og til sig
 selv kan sige: saaledes og ikke anderledes er min Troe. Det
 er da naturligt, at de Christne, førend et slikt fast Lærebegreb
 havde, ikke kunde, hvad Troen angaaer, undgaae Paavirk-
 ning af Jødedom og Hedenskab, saameget mere som de selv
 oprindeligen havde forladt disse Religioner, og deres Sam-
 fund jævnlig og mægtigen forøgedes ved Profelyter fra dem.
 Derfor gjør og i Kirkens første Tider det jødiske og hedenske
 Element sig strax gjældende og danner Kjætterier; men Kirken
 i sin Heelhed kunne disse Elementer ei beseire; dertil er dog
 den christne Aand, som bejsæler den, for stærk, selv Kjætterierne
 maae tjene som Midler til at føre denne Aand fremad; thi
 ved disse nødes den til at forsøge paa bestemtere at udtale
 den christelige Sandhed ligeoverfor Hines Usandhed. Men et
 sandt og tydeligt Udtryk og kort Indbegreb af den ene og
 almindelige Kirkes Troes Indhold, hvorved Kjætteerne, som
 anderledes Troende, ligefrem kunne udvise og adskilles, er
 det først efter Christendommens Seier i Riget muligt at op-
 stille. Før denne Tid er det ikke saameget ved en Widen af
 Sandheden som ved en vidunderlig sikker Følelse, som ikke
 feiler, at Kjætteerne udstødes. Hvor alvorlig Trangen til at
 udtale den christne Troes Indhold har været i Kirken kan
 sees deraf, at lige saa saare det for de ydre Omstændigheder
 er gjørligt, samles i denne Hensigt Kirkens Repræsentanter
 og Hoveder allevegne fra.

Iblandt de første og mærkeligste Kjætttere maae vi omtale
 Gnostikerne, som vilde lade Verden udslyde af Gud eller for-
 svinde i ham; for dem blev enten Alt Gud (Pantheisme)
 eller Verden Intet (Akosmisme). Kristus blev for dem
 kun et tilsyneladende eller Skin-Menneske, ei et virkeligt Men-
 neske. Dem stik modsatte vare Ebioniterne, som helde til
 den jødiske Dualisme, idet de sætte en streng Adskillelse mel-

lem Gud og Verden, hvorved det altsaa bliver umuligt, at det Guddommelige og Menneffelige kan forenes. Hos dem bliver Christus altsaa kun et Menneffe, en Prophet. Skjøndt disse Anskuelser, som mangfoldigen modificeredes og endog blandedes med hinanden paa besynderlig Viis, paa mange Steder og i længere Tid der antoges for christelige, udstøder Kirken dog efterhaanden i sikker Følelse af, at disse Anskuelser ikke ere de sandt christelige, men nærme sig vel meget til Hedenskab og Jødedom, disses Tilhængere af Kirkesamfundet. Ligeledes udstøder den og de senere Kjættere, som dog efterhaanden komme Sandheden nærmere: Subordinatianerne, der ved at underordne Sønnen og den hellig Aand under Faderen danne 3 Guder, og Monarchianerne, der ved at holde paa den ene Gud enten lade Sønnen synke ned til et blot Menneffe, eller lade Fader, Søn og hellig Aand kun være 3 Aabenbaringsformer eller Maader for den ene Gud. Først under Constantin den Store klares Begrebet ved den Kamp, som udviklede sig fra Striden mellem Biskop Alexander i Alexandria og hans Presbyter, Arius. Denne Sidste lærte, at Sønnen var skabt før Verdens Skabelse af Intet ved Guds frie Beslutning; imod ham paastod Alexander, at Sønnen var født fra Ewigheid med Nødvendighed af Faderens Væsen. Paa den første almindelige Kirkeforsamling i Nicæa 325 forkjættedes Arius, og Alexanders Lære erklæredes orthodox (for rettroende). Men Arianismen fik snart ved Keiserens Understøttelse og udbredtes endog og fik fast Fod hos Barbarerne (Gotherne), medens den orthodoxe Lære, hvis vældigste Forsvarer Athanasius († 373) var, kom i høi Nød, indtil den endelig ogsaa ved en Keiser, Theodosius den Stores, Hjælp paa Synoden i Constantinopel (381) erholdt afgjort Overvægt. Her forkjættedes og Macedonius og hans Partie, som ei vilde erkjende den hellig Aand for at være af samme Væsen som Faderen og Sønnen. Efter svære Kampe og Lidelser for Mange var altsaa Trinitetsdogmet, Christendom-

mens Centrum og Kjerne, kommet frem. — Der er een Gud og i ham 3 Personer (*τρεις ὑποστάσεις ἐν μίᾳ ὁσίᾳ*). — Da dette Dogme saaledes er fastsat, begynder man især efter 400 at undersøge Forholdet mellem det Guddommelige og Menneskelige i Kristus. Nestorius og Antiochenerne adskille paa Enhedens Beføstning de 2 Naturer i Kristus, medens Alexanderinerne med Cyrillus i Epidsen eensidigen holde paa Enheden (Monophysiter), hvorved naturligviis den menneskelige Natur maa opluges og forsvinde i den guddommelige. Først 451 i Chalcedon kom man til at fastsætte: 2 Naturer ere ublandede, men og uadskilligt forenede i den ene Person, Kristus. Paa samme Tid, som den nestorianiske Strid førtes i Østerland, udviklede sig i den latinsktalende Kirke, hvor i Modsætning til den græske Kirke en mere practisk Retning gjorde sig gjældende, en Strid angaaende den guddommelige Naades Forhold til den menneskelige Frihed. Denne Strid, som for en Deel var forberedt ved et Kjetterpartie, Manichæerne, som gjorde Synden til Naturnødvendighed og nægtede den frie Villie, og vækket ved Augustinus og Pelagius, bliver igjennem mange Aarhundreder en staaende Strid i Kirken — Smidlertid ere de først omtalte og andre længere fra den christelige Sandhed staaende Kjetterpartier betydeligt indsvundne, mange heelt forsvundne: et Vidnesbyrd om den christelige Lands fremadskridende Seier. De nuværende betydeligste og talrigeste Kjetterpartier, Arianerne, Nestorianerne og Monophysiterne, staae, som ovenfor er viist, den catholske (ene, hellige og almindelige) Kirke og Sandheden langt nærmere.

b) I moralsk Henseende.

Et vist mørkt Alvor characteriserer i det Hele taget de første Christnes Liv. De stode der som et lidet Antal, hvis Dine vare rettede imod det Høieste, ligeoverfor en Mængde, der sølede sig i afslags dyriske Lyster, som kun løb efter denne Verden, haanede og forfulgte Dem, der stræbte efter noget

Andet og Bedre. Guds Willie, som var deres Willie, vilde de fremstille i deres Liv; men da hele Omverdenen havde en heel anden Willie og Stræben, maatte de naturligviis for at undgaae dens Fortabelse i det Verdslige strengt skille sig fra denne, og i deres Affkye for denne Fortabelse gif de saa vidt, at de forkastede eller ringeagtede enhver jordisk Lyst og Glæde. Naar nu dertil kommer, at de jævnlig blev plagede og undertrykkedes, hvad Under da, at Jorden forekom dem en Sammerdal, som det syntes bedst snarest muligt at forlade. Dog havde de, modsat Hedningene, en uendelig indre Trøst, som hævede dem over al ydre Elendighed. Ifølge en saadan Aand kan der ikke være Tanke om en Forstjænnelse af dette usle Liv ved Kunstens Hjælp — Kunsten, som desuden var dem mistænkelig, fordi den tjente til at forherlige Guderne og Staten. Først da bedre Lider for Kirken opstaae, adopterer denne Kunsten. Kirken skulde være et Samfund af Hellige; der maatte altsaa gjøres store Fordringer fra dens Side til de Enkeltes Moralitet, og Udskielsel og Laster af al Magt holdes ude. En streng Kirketugt, der vaager over Sædernes Reenhed, bliver derfor nødvendig. Skjøndt denne ingenlunde er skaansom, udtræde dog hele Partier, Montanister c: 150 og Novatianer c: 250, af Samfundet med Kirken, fordi den ei holder strengt nok over dens Medlemmers Hellighed; ligeledes nedsatte mange enkelte Medlemmer sig langt borte fra Menneskenes Selskab i Ørkener og Bjerge for at undgaae Fristelser og stræbe ved at døde ikke ved at overvinde de sandelige Lyster at erhverve sig en høiere Hellighed end Mængden. Ved disse Eremiter, hvorfra Munkevæsenet i 4de Sec: fremgaaer, uddanner sig den Anskuelse, at det eensomme og contemplative Liv er noget Bedre og Fortrinligere end det virksomme Liv i Samfundet. Men denne mørke, strenge og fædelige Aand kan ikke holde sig længe som den almindeligt herskende. En betydelig Forandring foregaaer heri især efter Christendommens Scier ved den store hedenste Masse, som

efter Keiserens Dvergang for en stor Deel tilskyndet af verdslige Bevæggrunde træder ind i Kirken. Den forrige strenge Sædelighed og strenge Kirketugt forsvinder mere og mere, og ikke blot Lægsfolk, men selv Geistlige deeltage ikke alene i alle Slags verdslige Lyster og Glæder, men besmitte sig tillige med allehaande Laster, uden at dette bliver tilstrækkeligt straffet. De gamle Kirkefædre klage forfærdeligt over den overhaandtagende Usædelighed. Denne aabenbarer sig ogsaa i den Maade, hvorpaa de kirkelige Stridigheder førtes især i Slutningen af denne Periode. Religionen betragtedes af Mange kun som en passende Gjenstand til at øve sin Kløgt og Spidsfindighed paa; Keiseren anvender Magt og Trudsel, Biskopperne ofte Penge, Hofintriguer, Pøbelens Næver og Munkenes Skrig for at sætte sin Villie igjennem; det seirende Partie, som ofte siden bliver til det besejrede, hvilket gjør Elendigheden saameget almindeligere, forfølger med Grusomhed det overvundne. Hvor stor Forstyrrelsen maa være, kan man begribe, naar man betænker, at den ene Halvdeel af Rigets Indbyggere ofte staaer lige stik imod den anden, og de fjendtlige Secters Tilhængere ikke ere adskilte ved bestemte Landegrændser, men mangfoldigen ere blandede imellem hinanden. Trods alt Dette gaaer Sandheden dog feirrig frem; endog det Værste maa ved Guds Styrelse tjene til Middel for denne. Den hedenske Tid synes, hvad Sædeligheden angaaer, at vende tilbage, og Lasten bliver nu saameget større som den er erkjendt som Synd og Brøde. Selv de gamle Guders Dyrkelse synes at komme igjen under en anden Skikkelse ved Tilbedelsen af Engle, Helgene e. c. Maaßen er fordærvet, kun yderlig berørt af Kristus. Det er endnu blot hos Enkelte rundt omkring i Landene, at en sædelig Aand findes, som derfor ved deres strenge Dyd og rene Villie ligesom i Kirkens første Tider danne en skjærende Contrast til Mængden. Af disses Beskrivelse over Datiden kunne vi see, hvor retfærdigt Hævnen kom over de paa Sjælen for-

dærvede og paa Legemet ved Bellyster mærkelig svækkede og formindskede Romere. Selv erkjende de og Rigets Undergang og Udelæggelse for en retfærdig Straf og de hebenske Barbarer i mange Henseender for bedre end Romerne.

Germanerne.

Et Folk fra Tydsklands Skove og Nordens Strande har Herren udseet til at føre Hævnersværdet. Nord for Alperne og Donau indtil høit op i Skandinavien, fra Rhinen og langt hen imod Østen vorede Germanerne op til Styrkens Børn og Hævnens vældige Redskaber. De vare kun eet Folk, skjøndt deelte i mange Stammer, forskjelligt fra alle andre Folk, saavel hvad Legemet som Anden angaaer. En hvi statelig Vært, skjær hvid Hud, blaae Øine og lyst Haar adskille dem tilstræffeligen fra de smaae fortsnudsede Romere og Celter i Vest, de brunnøiede og mørkhaarede Sarmater i Øst, og lade ikke tage Feil af Germanen. Et undertiden fast tøilesløst Frihedsfind besjæler Folket og de Enkelte. Selv idet Germanen indgaaer i Forbindelser med Andre, opgiver han Intet af sin Frihed. Her kan altsaa ikke være Stater, hvori den Enkeltes Frihed maa vige for den almindelige Villie, men Forbund, i hvilke den Enkelte bevarer sin fuldkomne og ubundne Frihed. Forbundet har ingen Magt over den frie Mand; han kan gjøre, hvad han vil, uden at miste sin Frihed; begaaer han Forbrydelser eller Boldsgjærninger, da kan Forbundet ei berøve ham Livet eller Friheden, men kun forlange Skadeserstatning eller udstøbe ham; selv et Mord medfører ikke Drabsmandens Død; han kan affone det ved Bøder: vil han det ei, overlades Hævnen til den Myrdedes Slægtninge, saa at denne altsaa bliver en Privatsag. Vil den frie Mand udtræde af Forbundet, da kan han det, og Ingen kan forhindre ham. Som Germanen selv var fri, holdt han og sin Hustru,

sine Børns Moder, høit i Ære. Her havde Qvindeskjønnet en Ægt og Anseelse som intetsteds ellers, og det fortjente det og her mere end alle andre Steder; thi de germaniske Qvinders Høifind, sjælbne Kydskhed og Troskab imod deres Mænd, som de romerske og græske, baade hedenske og christelige Skribenter ofte med Roes omtale, berettigede dem og til Ægtelse fremfor alle andre Qvinder. Vel var her Slaver, men de vare som oftest Krigsfanger og behandlede vel, ei som i det romerske Rige, hvor disse behandlede som Ting, hvor det kunde skee, at en Romer af og til kastede en Slave ud i en Fiskepark for at fæde sine Fisk med. Germanernes Religion var en simpel Forgudelse af Naturgjenstandene og Naturens Kræfter, snart uden Billed, snart med; dog havde dette altid menneskelig Figur. Deres Præster dannede ingen særegen Kaste, men vare høit ansete som Fortolkere af Gudernes Willie; kun de alene kunde som Gudernes Tjenere fuldbyrde legemlige Straffe paa de frie Germaner. Ligesom Religionen var og Forbundsindretningen saare simpel. Districts- og Folkeforsamlingerne, hvori enhver frie Mand havde Sæde, afgjorde Districtets eller Folkets Anliggender, dømte Forbrydelser ic. ikke efter skrevne Love, men efter gammel Vedtægt og Skik, som holdtes høit i Ære. De Fornemme og Fyrsterne, de som ved krigerisk Daad, nedarvet Ære eller Rigdomme nøde stor Anseelse, havde Forsædet i disse Forsamlinger; Præsterne holdt over Orden. Enkelte Stammer især de nordlige og østlige havde og Konger med meget indskrænket Magt. Deres væsentligste Bestilling var at anføre Folket i Krig og dømme paa Thinge; af deres Dygtighed hertil aflang deres Anseelse og deres Regjerings Velvaren. Naar de vestlige Stammer udviklede i Krig, udnævntes en Hertug til at føre Hæren; med Krigen ophørte og hans Magt. Drages der i Krig, da er Troskab mod Folket og Anføreren samt Tap- perhed Germanens første Pligt. Dste fører ikke hele Folket som saadant Krig, men enkelte Hovdinge, drevne af en væl-

dig og ofte ridderlig Lyst til Vventyr og Uere, samle omkring sig ved deres fra tidligere Bedrifter berømmelige Navn store Masser, som ligeledes tørste efter Krig og Bytte, og drage med dem i Leding paa egen Haand. Saalænge Toget varer, skal ubrødelig Troskab mod Anføreren finde Sted; efter Toget skeer det ofte, at mange af fri Beslutning slutte sig til Hærføreren for Livstid og blive hans Følge og troe Mænd, deeltage i hans Gjærninger, men og i hans Rigdomme og Hæder. Jagt og Fiskeri, lidt Agerdyrkning og Dvægavl, Forfærdigelse af Bolig, Klæder og Vaaben, Drik og Spil udgjøre Germanernes Hovedbeskjæftigelser i Fred. Især i det nordlige Germanien drives Fiskeriet stærkt, ligesaa Skibsfarten, der ikke saa meget gaaer ud paa fredeligt Handelssamkvem mellem Nationerne, som paa Rov. Der er Formen for Skibe, som kunne befare Verdenshavet, hvilken Form bruges endnu den Dag i Dag, opfundet til uberegnelig Indflydelse paa den senere Tids Historie. — Germanerne ere overhovedet i Overgangen fra Vildheden til Culturen. Af Vildhedens Tilstand er der viist, at de ere gangne ud, men i Culturens ere de endnu ikke komne; thi de have ingen faste Boliger og flytte derfor let, ingen Byer, Statsforfatning, Love, intet borgerligt Liv. De ere netop Barbarer og have desaaarsag disses Dyder og Lyder; de ere f. Er. frisindede, men og stundom aldeles tøilesløse; de ere tappre og høimodige, men og haarde og grusomme. Men just denne Tilstand, dette Standpunct er for dem deres høieste Gode, derved at ingen hjemlig Udvikling har faaet Fasthed hos dem, afluttet dem og gjort dem mindre modtagelige eller vel endog heelt uimodtagelige for den høiere Aand, som træder dem i Møde i Romerriget. Uden noget bestemt Maal og overhovedet uden nogen bestemt udpræget Character, men med et Gemyt, der er aabent og modtageligt for Alt, og saavel i det Enkelte som i det Hele vil tilfredsstilles, komme disse Barbarer til Verdensherredømmet og staae i denne Henseende i skarp Modsætning til Græ-

fer og Romere, som først virke udadtil, da de indvendig vare fuldmodne, deres Character heelt udviklet. Ifølge denne Gemytlighed, denne Aabenhed for alle Indtryk og Willen stilles tilfreds, afgive disse barbariske Folk først den rette Jordbund, hvori Christendommen, der baade i det Enkelte og i det Hele formaaer at tilfredsstille og vil det, kan udsaaes, og hvori den udsaaet vil give mangfoldig Frugt. Fra den Tid Germanerne antage Christendommen hører Verdenshistorien væsentligen dem til.

Germanernes Kamp med Rom; det vestromerske Riges Undergang.

Alt i Rom's ældste Kraftens Tider, da Cimbrer og Teutoner stormede frem imod og over Alperne, havde Germanerne indjaget Romerne Frygt for deres Eksistens; dengang reddedes Rom ved Marius, som med Rette kaldtes Rom's tredje Stifter: saa stor havde Faren været. I lang Tid tier Historien om Germanerne, indtil Cæsar i Gallien træffer sammen med Ariovist, rimeligviis blot en dygtig Anfører ikke for et heelt Folk, men for en krigslysten Flok, som havde samlet sig om ham. Fra hans Tid, da Rhinen bliver Rigets Grændse, og lige til Rom's Undergang er en fortsat og bestandig Kamp mellem Romere og Germaner. Augustus tænker paa at undertvinge Germanien og erobrer ogsaa ved Tiberius og Drusus Syddonaulandene, hvor en Deel halv germaniske halv celtiske Stammer havde Bopæle; men i Weserlandene, hvor Drusus ogsaa er trængt frem og har gjort en Deel Erobringer, reiser sig en frygtelig Opstand blandt de frihedsstolte ægte Germaner, som ei taaligt kunde finde sig i romersk Tvang og romerske Straffe. Herman, Cheruskernes og flere Stammers fælleds Anfører, tilintetgjør i et skrækkeligt Blodbad ikke langt fra Weseren Rom's Dverherredømme. Germanien er atter aldeles fri; men indvortes Kampe, som Romerne efter vanlig Politik oppuste og vedligeholde, hindre dets

Folk fra at føre Krigen med Rom for Alvor; dog streife enkelte Smaaastammer, hvoraf Tacitus omtaler en Mængde, jævnlige ind paa romersk Gebeet og fortsætte Grændsekrigen. Rom opgiver snart Germaniens Erobring og stræber fra denne Tid blot ved en stor Grændsehær, Fæstninger, Volde og Grave at sikke Grændsen. I Rom erkjendes det snart almindeligen, at fra denne Grændse truer den største Fare. Ved Daciens Erobring af Trajan (98—117) komme Romerne fra en anden Side Germanerne nærmere, og snart udvikler sig en voldsom Kamp der. For anden Gang forene talrige Nationer sig mod Rom i den store markomanniske Krig, som dog M. Aurelius (161—180) bringer til lykkelig Ende mere ved Underhandling end ved Vaaben. Men Dacien, som ingen rigtig fast Grændse havde, og hvor de romerske Colonister aldrig fik No eller Fred, rømmes af Aurelian, (270—275), og fra den Tid er Dacien en Dumleplads for forskjellige germaniske og slaviske Folk. Store Forandringer foregaae imidlertid i selve Germanien. Ved et svært Tryk fra de nordligere boende Nationer drives de sydligere nærmere hen imod Grændsen; store Forbund opstaae, idet de gamle Stammer forene sig, eller een Stamme med vældig Haand undertvinger og optager i sig flere andre, hvorved Seierherrerne's Navn overføres paa disse; Folk med nye Navne fremtræde paa Skuepladsen, og de germaniske Folk udbrede sig ligesaa Rhinen til Volga; men udenfor det egentlige Germanerland boe de imellem en Mængde finniske (i det nordlige Rusland) og slaviske (omtrent mellem Don og Weichsel) Nationer, som de deels slutte Forbund med, deels undertvinge, dog uden at blande sig med dem. De vedblive at bevare deres Herkomst's ydre Tegn. De mærkeligste Folk paa denne store Strækning ere: Franker, Allemanner, Sachser, Svever, et gammelt berømt Navn, Longobarder, Burgunder, Heruler, Wandaler, Gepider, Vestgothar og Ostgothar, Alaner etc. Her er en vedvarende Røre og Bevægelse, en bestandig Folkevandring. Alt synes at trænge mod

Vest og Syd, hvor Roms Herligheder og Rigdomme loffe de kraftige men fattige Germaner, som ogsaa jævnlig overfride Grændserne, naar Velighed dertil gives, og hæрге vidt og bredt paa det romerske Gebeet. Især blive Gotherne, som fra Skandinaviens og Østersøens Kyster ere vandrede til det sorte Hav og i 3die og 4de Aarhundrede beherskede de sarmatistiske Lande mellem Østersøen, Don og Donau henimod Tydskland, særdeles farlige. (Det er for os Nordboer mærkeligt at see, hvorledes de fleste i Verdenshistorien berømte germaniske Nationer pege hen paa Skandinavien som fælleds Fædreland: Cimbrer, Gother, Heruler, Longobarder, Angler, Syder, Normanner, Wareger). Ikke blot tillands foretage disse Gother deres forfærdelige Plyndretog, hvorved hele Provindser ofte lægges øde; men som et Folk, der før har tumlet sig paa Søen i de nordiske Farvande, bygge de og Flaader paa det sorte Hav og plyndre med disse Villeasiens, Thraciens, ja selv Grækenlands Kyster. Fra Nordsøen udgaae og Flaader, som hæрге paa Britannien og Gallien; disses Bemanding er især Fränker, Sachser og Pieter fra Caledonien, hvilket sidste Folk efter de ydre Kjendtegn at domme, er et til Caledonien over Søen vandret germanisk Folk. Imod disse Angreb kunne Romerne, som aldrig have været dygtige Søefolk, og hvis Søevæsen i lang Tid havde været i yderlig Forfald, intet tilstrækkeligt Værn sætte. Legionerne kunne heller ikke beslytte Landgrændsen; Keiserne maae ofte selv med store Hære drage i Feldten, og dog kan det hændes sig, at de blive slagne (Decius † 251 i et Slag mod Gotherne). Skjøndt Regjeringen i Rom deles imellem 2 Keisere, og de hver tage sig en Medhjælper, er der dog nok for dem alle at tage Vare. Germanerne, som efterhaanden lære at forarbeide bedre Krigsredskaber, og som, dels ved at gaae i romersk Krigstjeneste, dels ved at bekriegeromerne, lære disses Krigskunst at kjende, blive bestandigt farligere. De Midler, som Romerne betjene sig af, for at holde Faren borte, ere, som før omtalt, baade

vovelige og skadelige; thi ved disse vækkes Hadet mod Rom, gives ligesom Magten i Barbarernes Hænder og pirres deres Begjærlighed efter mere.

Efter 371 forandres Røvertogene til Erobringstog. Germanerne ere da indvendig modne til at omstyrte Riget, og udenfra trænges de ved et voldsomt Stød ind over den romerske Grændse. Et Folk fra det fjerne Osten, der pludselig frembruser som en vældig Strøm, giver dette Stød. Det er de rædsomme Hunner, som nu vise sig. Den Tids Skribenter kunde ikke finde Ord til tilfulde at skildre deres grimme Stygghed og vilde Raahed. Efter disses Beskrivelse maae de have havt hjemme i Høiasien, hvor de samme smaae, men stærke, uformelige Kroppe, firkantede klodsede Hoveder, hæslige plumpe Ansigtstræk med de smaae mørke vildtrullende Dine og flade Næser, sort stridt Haar og den ved Smuds og af Naturen skidengule Hudfarve endnu findes hos den mongolske Mennefferace. Som fagstgroede til smaae stygge, men hurtige Heste, som de hverken Dag eller Nat forlade, fare de frem lig Orkenens fortærende Vinde, omstyrte og ødelægge Alt paa deres Vej. Deres Hæslighed og Biddhed var saa stor, at vore kraftige og stærke Gotther, som ansaae dem for overnaturlige Væsener, avlede af Orkenens onde Klæder med Troldqvinder og andet Djævelpak, gyste af Rædsel og tabte deres sædvanlige Mod og Kraft. Enten underkastedes de Hunnerne eller og vege de skyndsomst bort. Alaner og Ostgotther maatte for største Delen underkaste sig; en Deel Alaner flygtede dybt ind i Germanien, en Deel Ostgotther drog med Westgottherne til Donau og udbade sig af Valens (376) Tilladelse til at boe Syd for denne Flod imod at forsvare Grændsen imod de fremrykkende Uhyrer. Det tillodes dem imod tillige at antage Christendommen efter Arius's Lære. Ved denne Leilighed blev hele Folket christent, og ved Gotthernes Anseelse imellem Germanerne udbredtes Christendommen efter Arius's Lære iblandt disse; saaledes antog

og Wandalerne senere Arianismen; hvilket siden i det vestromerske Rige gav Anledning til end flere Conflictter mellem Germanerne, der holdt fast ved Arianismen, og Romerne, imellem hvilke den catholske Lære i Tidens Løb almindeligen fik Overhaand. Ikke saa faare vare Gotherne med Koner og Børn og al deres Eiendom komne paa romersk Gebeet, førend de romerske Embedsmænd i dum Rovbegjærighed begyndte at plage, mishandle og bedrage dem. Dette taalte de, indtil de falske Græker lagde Efterstræbelser for deres Fyrster, Fritigern og Alavins (Alaw) og lumskeligen myrdede disse's Ledfagere; da brød den dæmpede Forbittrelse ud i en vældig Brand, som trueede at fortære hele Thracien. Flere Gother og Germaner i romerske Sold, som ligeledes behandlede slet og troløst, traadte over til deres Landsmænd. For at redde Fædrelandet fra fuldkommen Undergang ved disse Barbarer, som i deres Forbittrelse hverken skaanede Alder eller Køn, rykkede Keiser Valens selv imod dem; men ved Adrianopel (378) falder Rom's Keiser med største Delen af sin Hær; selv Constantinopel beleires, dog uden Held. Først Theodosius den Store bringer Barbarerne, deels ved Magt, deels ved Løfter og Gaver til roligere at boe i Landet; men da Arcadius og Honorius ei mere ville betale dem den betingede Lønning, beslutte de ei længer i svækkende No at tjene en fremmed utaknemmelig Keiser, men selv at erobre et Rige. Helten Alarik (Alarik), af Balternes (de Boldes) ædle Blod er i deres Spids; han fører sit Folk gjennem Macedonien, Thessalien, Achaia, Peloponnes og Epirus, og hvor han gaaer frem, styrte Huse og Byer i Gruus. Alt udplyndres. Da skynder Keiseren sig at forsones ham og gjør ham til Præfect i det østlige Illyricum og giver ham til Rige's store Skade derved Velighed til af Keiserens Tørhuse at forsyne sine Folk med Waaben. Aar 400 trænger han ind i Italien, 403 atter og beleirer da Honorius i Ravenna, som dog reddes ved den romerske Feldt-herre, Wandaleren Stilicho, og Alarik vender tilbage til Illy-

ricum. For at redde Italien og modstaae den forfærdelige Alarik, havde Stilicho været nødt til kalde Legionerne bort fra Britannien, Rhinen og Donau. Følgerne heraf ere frygtelige; som en rivende Bjergstrøm styrte Barbarerne nu, da Dæmningerne ere borttagne, ind i de vestlige Provindser; Strømmens Hestighed og Magt bliver saameget større, som de bagfra voldsomt trængtes deels af Hunnerne selv, deels af de for Hunnerne vigende slaviske Folk. Over Donau og Alperne styrter Hedningen Radagaisus (Radegast) med flere 100,000 bevæbnede Mænd, Svever, Alaner, Wandaler, Burgunder, Gothar o. s. Faren synes endog større end før, da Alarik truede; men atter her bringer Stilicho Frelse. Ikke langt fra Florenz (405) slaaer han den største Part af disse Barbarer og faaer den øvrige Deel ved List og Magt til at trække over Alperne. Dog nu berøver den dumme, sløve og forvorpne Honorius sig sin og Rigets bedste Støtte, idet han lumskeligen lader Stilicho, Rom's og Italiens Frelser, myrde (407), og nu kan Intet mere standse Alarik, som flere Gange (408 og 409) viser sig for Rom, der i dyre Domme, ja endog ved at modtage en Keiser af hans Haand, (Attilus), maa frikjøbe sig for Plyndring. Endelig (410) stormer, indtager og plyndrer han Rom, drager derfra ødelæggende ned til Italiens yderste Spids, hvorfra han vil sætte over til Africa, om hvis store Rigdomme han har hørt; men her overrasker Døden ham, og hans Efterfølger, den tappre skønne og heltেমodige Attilph (Ataulf), fører sine Landsmænd med Kvinder og Børn til Gallien, hvor han med Keiserens Minde, hvis Svoger han endog bliver, nedsætter sig som Rom's Feldtherre mellem Loire, Rhone og Pyrenæerne og bekriger Rigets Dyrørere og Fiender. Paa samme Tid, som Radagaisus over Donau trænger Syd paa, drager en anden Sværm Germaner over Rhinen og hærger vidt og bredt i Gallien; med denne forener Levingerne af Radagaisus's slagne Flok sig, og da Gallien er ødelagt, søger man over Pyrenæerne ind i Spanien; dog blive

Burgunderne tilbage i Gallien og tage som Rom's Bundsforvandre fast Bopæl om Saone, Rhone og Ar: Alaner, Bandaler og Svever derimod udbrede deres Tog over hele Spanien, om hvis Elendighed samtidsige Skribenter give de frygteligste Skildringer: som det gik her, gik det over den hele romerske Verden, hvor Barbarer trængte ind. Alt, hvad røves kunde, blev røvet; overalt saaes ynkeligt lemlæstede Lig, som ubegravne forpestede Luften, nedrevne og nedbrændte Bygninger og Byer; overalt var Uorden og Usikkerhed; derfor ophørte paa mange Steder Agerdyrkning og al borgerlig Bedrift; Hungersnød og Pest husede trindt omkring i Romernes Bygninger og Germanernes Leire. Forstyrrelsen bliver større, da Germanerne snart blive uenige om Byttet og indbyrdes bekrige hinanden. Sveverne trænges hen i N: B., og Alanerne maae svækkede i Kampen forene sig med Bandalerne. Efter 414 blandede Vestgothene, som havde nedsat sig i Aquitanien, sig i Kampen og erobre Landene indtil Ebro, snart meget mere. En stor Mængde Bandaler gik 429 fra det sydlige Spanien (Andalusien er opkaldt efter dem) over til Africa, som de berede samme Skjæbne, som Spanien og Gallien. Deres Anfører, den vilde Genserik, gjør herfra, tilskyndet af Keiserinde Eudoria, 455 et Tog tilføes til Rom, som for anden Gang i kort Tid maa lide Straf for des tidligere Udplyndring af Nationerne. Genserik vender vel efter Rom's Indtagelse med rigt Bytte tilbage til Africa, men de vandalske Søerøvere vedblive i lang Tid at forurolige Italiens og alle Middelhavets Kyststrækninger. Frankerne, som siden skulle spille saa vigtig en Rolle, ja til en Tid den vigtigste Rolle i Europa, træde nu og mere frem paa Skuepladsen og besætte det nordlige Gallien først som Rom's Hjælpere, siden som Erobrere for egen Regning. Allemannerne udbrede sig og mere ved Overrhinen og besætte store Stykker paa denne Flods venstre Bred. Den haardeste Skjæbne træffer dog Britannien, som ganske er overladt til

fig selv cfter Aar 100. Legionerne ere borte, Folket afvæbnet og ukrigeriff. Britternes gamle Fjender, Pictor og Scoter, benytte sig naturligtviis heraf og overfalde dem baade tillands og tilbunds; om disse og af og til slaaes af Britterne, hvem Fortvivlelsen giver Mod, komme de dog snart igjen. For Legionernes Skyld længes de svage til den erholdte Frihed uskikkede Britter efter romersk Herredømme, bede Keiseren ydmygt om Hjælp og love fornøyet Underkastelse; men da ingen Nedning derfra er at erholde, henvende de dem til Angler og Sachser, som og strax ere beredvillige til at komme. I svær Mængde lande de, og med dem mange Friser og Syder, uddrive Pictor og Scoter, men sætte sig dernæst selv fast i Landet. Nu begynder en formelig Udelæggelseskrig fra deres Side imod Britterne, en saadan Krig, som Germanerne intet andet Sted have ført. Følgen bliver da ogsaa, at hele Britannien paa Yderpuncterne nær bliver total germanisk, og da Indvandrerne alle vare Hedninge, fuldkommen hedensk. Kun i Wales og Cornwallis, hvor Britterne endnu vedblive at boe, bevares Christendommen. Mange Britter udvandre og stifte paa Galliens nordvestlige Kant et nyt Britannien (Bretagne). Deres gamle Land faaer nu Navn af Angelsachsen eller blot Engelland, da Anglerne, hvilket Folk næsten heelt vandrede ud hjemme fra, vare de talrigste. Landskabet Angeln i Sønderjylland minder endnu om deres forrige Hjemstavn. Imedens saaledes det hele vestlige Rige besættes af nye indvandrede Folk, paa Italien og enkelte Strækninger af Gallien og Spanien nær, svæver det østlige Rige i ikke mindre Fare. De grimme Hunner, som gave det første Stød til Folkevandringeren, hvilket før er viist, have imidlertid paa deres hurtige Heste oversvømmet hele det østlige Europa Nord for det sorte Hav og Donau, dog uden endnu at være samlede til eet Folk, men drivende i adskilte Stammer omkring med deres Hjorde, snart bekrigende de der boende Nationer, snart i Forbund med dem og snart endog i deres Sold. Men i det 5te Aar-

hundredes Begyndelse samles de af Kuo til een Masse, som efter 433 under Attila bliver over al Maade skrækkelig. Han kaldte sig Guds Svøbe og var det og i Virkeligheden, men heller ikke Andet end det: han nedrev kun, opbyggede Intet. Saa store Masser, som han da bød over, havde endnu ingen Roms Fjende kunnet føre imod Rom. Han bragte det nemlig dertil, at alle Folkelag lige fra Rhinen indtil dybt ind i Asien, fra Østersøen til Donau, det sorte Hav og Persiens Nordgrændser adløde hans Bud; en Mængde af Konger og Fyrster, mongolske, slaviske og germaniske, vare beredvillige til at adlyde hans mindste Bink; gammel Rom, ny Rom og Persien skjælvde paa samme Tid for hans Brede og afsjødte dyrt dens Udbrud. Med denne vældige Magt bryder han 416 løs imod det østromerske Rige, og over 70 Stæder sank i Afse imellem Middelhavet og det sorte Hav. Roms Keiser, Theodosius 2, bad ydmygt om Fred og fik den paa de skammeligste Vilkaar af Barbarens Raade. Han maatte betale Skat til Attila, hvis Gesandter i Constantinopel fremdeles afstvang Keiseren Penge for ethvert gunstigt eller vredt Ord, der undslap deres Herre med Hensyn til ham. Kjød af denne overmodige Behandling forsøger Theodosius at lade Attila snigmyrde; men denne, som erfarer Forsøget, tilgiver den Usle med Haan og Spot og lader ham betale end mere derfor. — Forskende efter mere Bytte og Blod vender Attila sig dernæst imod det vestromerske Rige. 451 stod han i Gallien med over 700,000 Mand. Hunner, Slaver, Ostgother, Gepider, Rugier, Heruler, Thyringet, Franker, Burgunder o. s. fulgte hans Banner. Aëtius, som dengang var romersk Statsholder i Gallien, formaaede alene Intet imod en saadan Fjende. Derfor bringer han de før mod Rom og imod dem selv indbyrdes fjendtlige germaniske Stammer, som havde nedsat sig Vest for Rhinen, og andre til at forene sig indbyrdes og med ham mod den for Alle saa farlige Fjende. Med Aëtius møder saaledes ved Chalons sur Marne, Westgother, Alaner, Sachz

ser, en Deel Burgunder, de saliske Franker samt mange galliske Folkelag Attilas store Hær. Et Slag, som aldrig vil glemmes; et af de største, meest morderiske og indflydelsesrigeste, som Historien kjender, leveres og ender med Attilas Nederlag (451). Det var især Vestgotherne, deres brave Konge Theodorik, som faldt, og hans tappre Søn Thorismond, som næst efter Aëtius's Klogskab reddede Europa fra at komme i Hunnervold. Dog benyttede Scierherrerne ikke deres Scier; thi istedetfor at gjøre det af, med Attila, som alt havde indefluttet sig i sin Bognborg for der at oppebie sin Skjæbne, skilles de Allierede ad ved Aëtius's List, der frygtede for, at Vestgotherne ved nye Scire skulde blive altfor mægtige. Attila kan derfor rolig trække sig tilbage og endog det næste Aar besøge Italien. Aëtius formaaer ei mere med Rigets Kræfter at modstaae Hunnerne, Honorius skjælver i det faste Ravenna; men da Frelse synes umulig, fremstiller Rom's ærværdige Biskop, Leo I., sig personligen for Hunnerkongen og bringer denne vilde hedenste Fyrste ligesom ved et Mirakel (Samtiden ansaae det derfor) til at drage bort. Ved Attilas Død, som indtræffer Aar 454, falder og Hunnerriget. Kun hans vældige Aand og Willieskraft formaaede at samle, sammenholde og lede denne løse Masse. I et blodigt Slag med Ellak, Hunnerkongens Søn, tilintetgjør de undertvungne Germaner Hunnerne's Vælde, og dette Folk, som nu har opfyldt sin Bestemmelse — at bringe Bevægelse — forsvinder næsten ligesaa pludseligt af Historien, som det er kommet tilsynne.

Mange Mænd af de nu befrieede Folk, som Heruler, Rugier, Scirrer o. s., nedsætte sig deels i Noricum og omliggende Egne, deels vandre de til Italien og gaae i Keiserens Sold; men det varer ikke længe, førend disse Sidste og de øvrige germaniske Soldnere i Italien fra Tjenere blive Herrer, og 476 ere de saa stærke, at de kunne gjøre deres Ansørrer, Heruleren Odoacer (Odoaker) til Rom's og Italiens Herre.

Det gamle Rom er faldet; snart erobres af Vestgothar og Franker de enkelte adspredte Stykker i Spanien og Gallien, hvor Stadtholderne endnu en Tid vedligeholdt Romer-navnet og Romerherredømmet. I Vesten er nu intet Romerland, ingen romersk Keiser, ingen romersk Stat mere. Det vestromerske Riges Provindsjer, hvori de seierlige og herffende Barbarer nu tumle sig som i deres Hjem, og de fra Sværdet og Adlæggelsen tiloversblevne forfuede Romere kun taales, frembyder et heelt andet Skue end før. Den i forrige Tider paa mange Steder endog særdeles betydelige Folkemængde er trods den store Mængde af indvandrede Barbarer i det Hele taget mærkeligen indsvunden; paa mange før vel dyrkede Strækninger, paa Husenes og Byernes Brandtomter og Ruinerne af gammel Herlighed drive nu kun eenlige Tægere og Hyrder med deres Hjorder omkring. Ligesom de ydre Vidnesbyrd om romersk Cultur og Forsinelse for en stor Deel ere blevne forstyrrede, og Landets ydre Udseende er forvildet og ligesom barbariseret, er for en stor Deel ogsaa Romernes Sind og Maade at leve paa ved Tidsumstændighedernes Magt bleven i den Grad forvildet, at de før saa civiliserede Romere og Celter snart ikke mindre kunne ansees for Barbarer, end deres Beherskere. Germanerne have ikke brugt Sværdet forgjæves Alt tumler sig nu omkring i den ægte gamle Romerverden i broget Forvirring: Hedninge (f. Ex. Frankernes og Angelsachsernes hele Folk) og Christne, Arianer (f. Ex. Gotterne) og Catholiker; indbyrdes fjendtlige Germaner, Romere og Celter; Herrer, Frie og Trælle; germanisk Ret, Romerret, Kirkeret, Næveret og ingen Ret; forfinede, barbariske og forvildede Sæder, store Dyder, store Laster: Noget er i Forsald, Andet er i Fremvært. Men hvorledes dette amindelige og fuldstændige Nøre sætter sig, og en ny Tingenes Orden fremgaaer heraf, hører ei herhen.

Efterretninger

om

Frederiksborg lærde Skole

for Skoleaaret 1ste October 1841 — 1ste October 1842, .

af

Skolens Rector.

Lærerpersonalet og Underviisnings- gjenstandene, Lectionstabellen og Fagfordelingen.

Ved Skoleaarets Begyndelse, da Lærerpersonalet forblev uforandret, ansaaes ingen videre Forandring i den hidtil fulgte Lektionsplan for nødvendig, end at Adjunct Trojel, som i hele det foregaaende Skoleaar havde haft 26 Timer, afgav de to Timer Lydst i øverste Cl. til Adj. Lowsen, som i den sidste Deel af Skoleaaret kun havde haft 21 Timer. Fremdeles blev Tegnetimernes Antal forøget fra 6 til 8. Men inden en Maanedes Forløb blev Adj. Jensen udnævnt til Sognepræst i Bildsted og Bindblæs i Viborg Stift, hvilken Omstændighed medførte adskillige Forandringer i Fagfordelingen. Hans Eftermand, Cand. Theol. Andreas Peter Lunddahl, constitueret under 13de Nov., tiltraadte sine Functioner ved Skolen saa Dage efter og overtog Pastor Jensens hidtil havde ordinaire Fag, nemlig Dansk i alle Classer og Religion i de 4 øverste. Skrivertimerne, som hidtil havde været besørgede af Pastor Jensen som Extratimer, overdroges til Adj. Rönigsfeldt, som afgav 4 Timer Historie og Geographie i 2den Cl. B til Adj. Lowsen. Ved samme Leilighed tillod Directionen Skolens Rector, som hidtil havde haft 4 Timers Underviisning daglig, at afgive de græske Timer i 2den Cl. A til Adj. Trojel. Saaledes have da

Fagene siden medio. Nov. f. A. været fordeelte paa følgende Maade.

Rector Latin og Græsk i 4de, Græsk i 3die.	19	Timer	ugentlig.
Overlærer Nissen Latin i 3die og 2den A, Græsk i 2den B.	23	—	—
Adjunct Kroesing Fransk i 1ste A, 2den A og B, Tydsk i de 5 nederste. . .	18	—	—
Adjunct Lowfen Tydsk i 4de; Hist. og Geogr. i de 3 nederste; Latin Relig. og Fransk i 1ste B. . . .	27	—	—
Adjunct Rönigsfeldt Hebr. i de 2 øverste, Hist. og Geogr. i de 3 øverste; Calligr. i de 4 nederste. .	29	—	—
Adjunct Trojel Fransk i 4de og 3die; Græsk i 2den A, Latin i 1ste A og 2den B.	29	—	—
Adjunct Heramb Math. i alle Cl.; Relig. i 1ste A.	24	—	—
Const. Adjunct Lunddahl Danck i alle Cl.; Relig. i de 4 øverste . . .	24	—	—
Tegnelærer Schmith.	8	—	—
Gymnastiklærer Sichelau.	9	—	—
Syngelærer Erslev.	4	—	—

De Lærere, som have over 24 Timer, erholde for de overflødigende Timer Extragodtgjørelse.

Den allerede ved forrige Skoleaars Begyndelse indførte Forandring i Underviisningstiden, hvorved alle Timer bleve henlagte til Formiddagen, er ogsaa for indeværende Aar bibeholdt; og det er saalangt fra at jeg har sporet skadelige Virkninger af den sammenhængende Skoletid enten med Hensyn til Disciplenes Helbred eller deres Flid, at jeg tvertimod er blevet bekræftet i min Overbeviisning om denne Foranstaltnings Gavnlighed og Hensigtsmæssighed for alle Parter,

Disciplene ikke mindre end Lærerne. Man har villet mene, at det ved denne Indretning ikke let kunde undgaaes, at en Lærer stundom fik 4 eller flere Timer i Råd, hvilket nødvendigviis i Slutningstimerne maatte berøve ham den Livlighed og Friskhed, som en Lærer skal medbringe til Underviisningen, hvis Arbeidet skal bære Frugt. Men for det Første kan man meget let, naar en Lærer har 4 eller 5 Timer i en Formiddag, lægge hans Timer saaledes, at han faaer en Mellemtime fri; i det Mindste har jeg ved at udarbejde Lektionstabeller altid haft større Uleilighed ved at befrie Lærerne fra Mellemtimer, som de i Almindelighed nødigt ville have, end omvendt; for det Andet kan jeg efter min Erfaring ingenlunde antage, at det for en yngre Mand, hvilket dog altid Pluraliteten af Lærerne ere, skulde være saa særdeles anstrængende at undervise 4 à 5 Timer i Råd. Jeg har gjort dette i en Række af Aar, ligesaalænge som jeg har været Rector, i en yngre Alder har jeg endog i hele Aar havt indtil 8 Timer i Råd; og jeg kan ikke mindes, at jeg eller mine Disciple følte deraf nogen Ulempe. Naturligviis maa Schemaet indrettes saaledes, at Læreren ikke har flere Timer i Råd i det samme Sag med den samme Klasse undtagen der, hvor skriftlige Arbejder skulle udføres paa Skolen selv under Læreren's Inspection. Man har endvidere meent, at Disciplene nødvendigviis maatte blive fløve henimod Slutningen af Skoletiden. Men jeg maa efter min Erfaring ansee denne Frygt for aldeles ugrundet. Man maa betænke, at Disciplene aldrig undervises længere end $1\frac{1}{2}$ Time i Råd, i det Slutningskvarteret af hveranden Time er et Frikvarteer, som samtlige Disciple i Regelen tilbringe paa Gymnastikpladsen, hvor den frie Luft og den muntre Bevægelse giver dem friske Kræfter til den næste Time; kun naar Veiret er ondt, tillades det dem at blive i Glasseværelserne i Frikvarteeret, men uden at beskæftige sig med Lectierne. Og af Underviisningstimerne anvendes i Almindelighed, især i de lavere Classer, daglig et

Var til Gymnastik, Tegning, Skrivning eller andre saadanne Gjenstande, der kræve liden eller ingen aandelig Anspændelse; saa at i Regelen ingen Klasse har over 5*) Timers aandsanstrengende Underviisning. Saaledes vil man kunne finde det ganske rimeligt, hvad min Erfaring har stadfæstet, at Disciplene selv i de nederste Classer meget godt kunne vedligeholde den nødvendige Aandsfriskhed selv i Slutningstimen. Ogsaa har man stundom hørt yttre, at Disciplene ved sammenhængende Skoletid havde formegen Frihed, vare formeget overladte til sig selv, og saaledes af Mangel paa Tilsyn forfaldt til Dovenskab eller Usædelighed. Dette vilde være en større Indvending, hvis den var sand. Men et overmaade simpelt Regnestykke kan vise, at den er grundfalsk. Skolen skal føre Tilsynet med Disciplene i Underviisningstiden; Forældrene selv personligt eller ved Hjælp af Andre, udenfor Underviisningstiden. Men hvad enten nu Skolen underviser og fører Tilsyn med sine Disciple fra 8 til 11 og fra 2 til 5, eller fra 8 til 2, bliver den Tid, i hvilken de factisk ere under Skolens Opsyn, og som Følge deraf ogsaa den Tid, i hvilken de i det Mindste burde være under Tilsyn af deres Forældre eller hvem disse monne overdrage det, fuldkommen lige lang. Ja det er saa langt fra, at sammenhængende Skoletid i nogen Maade bidrager til at unddrage Disciplen fra det Tilsyn, hvorunder han bør være, at den endog betydeligt letter Forældre og Bærger Udførelsen af denne Pligt for deres Vedkommende. Det er nemlig bekjendt nok, at netop de Disciple, som meest trænge til at staae under Opsyn, gjerne søge under alleslags Paaskud at forlade Hjemmet især om Eftermiddagen en Time tid før Skoletiden begynder, og efter endt Skoletid just ikke altid vende hjem ad den korteste Vej. Saaledes tilbringe disse Disciple ved deelt Skoletid, naar de skulle gaae Skole-

*) Noie beregnet kun $4\frac{1}{2}$, naar 2 Tiquarterer fradrages.

veien 1 Gange frem og tilbage, maaske et Par Timer med at drive om paa Gaderne, om Vinteren for en Deel i Mørke, neppe til Fordeel for deres Moralitet, hvorimod de ved sammenhængende Skoletid, da de kun have Veien to Gange at tilbagelægge, neppe ville anvende derpaa meget mere Tid end de høit behøve. Thi om Morgenen have de, især om Vinteren, ondt nok ved at være tilstede paa Skolen til rette Tid, idet Sengen holder dem tilbage; og om Middagen Kl. 2 kaller Bordet dem. Saaledes er det ved sammenhængende Skoletid ene og alene Forældrenes egen Skyld, hvis Disciplene ikke ere under tilbørligt Opsygn hele Eftermiddagen, lige fra det Dieblis af, da Skolen har leveret dem Børnene tilbage. Jeg veed vel, at der gives Forældre, der ville have en lærd Skole betragtet som en Ammestue, og vilde ansee den Skole for den Bedste, som beholdt Børnene hele Dagen igjennem lige indtil Sengetid, og blot slap dem hjem for at spise og drikke; men for saadanne Forældre skriver jeg ikke, men kun for dem (og det er, haaber jeg, Pluraliteten), som erkjende, at det er deres uftravigelige og uafviselige Pligt enten personligt, hvis de boe paa Stedet, at føre det tilbørlige Tilsyn med deres Børn udenfor Skoletiden, og navnlig at sørge for at de med Flid forberede sig paa deres Pensa; eller hvis de ere fraværende, da at anbringe dem i saadanne Huse, hvor de kunne have absolut Visshed for at dette Tilsyn bliver ført af Andre. At modtage Pensionairer uden baade at ville og kunne have tilbørligt Opsygn med Pensionairernes Flid og Sædelighed udenfor Skoletiden, og at sætte sine Børn ud som Pensionairer uden at gjøre det til en udtrykkelig Betingelse, at dette Opsygn skal føres, og uden at forvisse sig om at det vil blive ført, er lige uforvarligt. I adskillige tydske Skoler er det en Lovbestemmelse, at udenbys boende Forældre kun maae indlogere deres Sønner hos de Familier, som Rector anviser: jeg er meget glad over, at de danske Sko-

lelove ikke overdrage mig en Myndighed, der paa en saa stødende Maade griber ind i Familielivet; men jeg troer ikke at det er noget Misbrug af Myndighed, naar jeg her paa det mest indtrængende søger at lægge Forældrene paa Hjerte, hvorledes hele Skolens Arbeide kan blive spildt, hvis de ikke sørge for tilstrækkeligt Tilsyn med deres Børn udenfor Skoletiden; hvorledes Valget af det Huus, hvori de skulle tilbringe Skolcaarene, har en uberegnelig Indflydelse paa hele deres Fremtid; hvor uforfvarligt det er at kaste en 10 eller 12 Aar gammel Dreng paa Lykke og Fromme ind i et Huus, hvor der vel maaskee sørges for hans Legeme paa bedste Maade med Spise og Drikke, men hvor Ingen bryder sig om at vogte ham for at tage Skade paa sin Sjæl; kort at det kun er ved Forældrenes og Skolens forenede Bestræbelser at et gunstigt Resultat kan opnaaes, og at Skolen, hvor Forældrene ikke understøtte os, maa med blødende Hjerte fravige sig Ansvaret.

Hvor det tilbørlige Tilsyn føres fra Forældrenes Side, der har Erfaringen stadfæstet min Overbeviisning om at den sammenhængende Skoletid er et Middel til at befordre Disciplenes Flid og Fremgang. Og dette er saare naturligt: thi skjøndt den Tid, der er dem overladt til deres egen Raadighed bliver omtrent lige lang*) ved deelt eller sammenhængende Skoletid, naar Skoletiden i begge Tilfælde er lige lang, saa veed man dog, at der er ganske anderledes Forflag i en samlet og sammenhængende Arbeidstid, end naar det samme Tidemaal er adspлтt og løskrevet i flere mindre Dele. Den Discipel, som kan lære sine Pensa tilstrækkeligt ved 3 Timers sammenhængende Arbeide, vil, hvis han skal fordele sin Arbeidstid paa

*) Noget fermindstes altid Disciplens Fritid ved deelt Skoletid, da han bruger mere Tid til at gaae Skoleveien 4 Gange, end ved sammenhængende Skoletid 2 Gange.

Morgen, Middag og Aften, i det Mindste behøve 5 Timer til det samme Arbeide. Han vil saaledes ved deelt Skoletid enten kun med Møie eller aldeles ikke være istand til at opfylde Lærernes Fordringer, og tilsidst i de ni Tilfælde at ti tabe Mod og Lyft og Kraft til Arbeidet; hvorimod han ved sammenhængende Skoletid kan, foruden at opfylde sin Pligt til sin egen og Lærernes Tilfredshed, endda faae et Par Timer tilovers til den nødvendige Hvile og Udspreddelse. Saaledes vil Arbeidet blive ham kjær, fordi han kan overkomme det, fordi han seer at det lykkes, og fordi han har den nødvendige Hvile til atter at give Buen Spændkraft. Og det er en uimodsigelig Sandhed at ikke alene Disciplenes Flid og Fremgang bliver større, naar de ikke ere overlæssede med Arbeide, men at ogsaa Hensyn til deres legemlige Velbefindende nødvendigviis kræver, at de maae sættes istand til at kunne anvende en Deel af Dagen udenfor Skoletiden til Leeg og anden passende Recreation. Forlæste Disciple, som i deres Skolegang have forbrugt hele det Fond af aandelig og legemlig Livskraft, som Skaberen har givet dem til Brug for hele Livet, ere et sørgeligt Syn. Det var min vigtigste Hensigt med at indføre sammenhængende Skoletid, at skaffe Disciplene Tid til Arbeide og Tid til Hvile: hvis en enkelt Discipel misbruger dette Gode, ved at anvende hele sin Estermiddag til Leeg og Udspreddelser, da er Skylden ikke Skolens, men Forældrenes, som forsømme at regulere og dele hans Fritid mellem Arbeide og Hvile. Og det samme vilde blive Tilfældet ved deelt Skoletid: den Discipel, som overladt til sig selv ikke vil anvende en Deel af Tiden fra Kl. 2—Kl. 10 til Arbeide, han vil ligesaa lidt, ja endnu mindre, af egen Drift forberede sig tilbørligt, naar hans Fritid er sonderreven i de to Stykker fra Kl. 11—2 og fra Kl. 5—10. Ulysten til Arbeidet bliver ikke mindre ved at tildele ham Fritiden i to mindre Doses istedetfor i een stor.

For at vise Tidsfordelingen, aftrykkes her hver Classes Lektionstabel.

IV Klasse.

Tide.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Lørdag.
8-9	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.
9-10	Græsk.	Græsk.	Lat. Stil.	Græsk.	Græsk.	Græsk.
10-11	Lat. Stil.	Math.	Indf.	Math.	Lat. Stil.	Religion.
11-12	Indf.	Fransf.	Geogr.	Fransf.	Danf.	Geogr.
12-1	Historie.	Religion.	Math.	Historie.	Danf.	Fransf.

III Klasse.

8-9	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.
9-10	Lat. Stil.	Fransf.	Lat. Stil.	Fransf.	Lat. Stil.	Fransf.
10-11	Danf.	Græsk.	Græsk.	Græsk.	Religion.	Græsk.
11-12	Danf.	Indf.	Religion.	Math.	Græsk.	Math.
12-1	Math.	Historie.	Geogr.	Indf.	Historie.	Geogr.

II Klasse A.

8-9	Religion.	Geogr.	Religion.	Danf.	Geogr.	Historie.
9-10	Math.	Lat. Stil.	Math.	Lat. Stil.	Math.	Lat. Stil.
10-11	Græsk.	Græsk.	Græsk.	Græsk.	Indf.	Græsk.
11-12	Latin.	Calligr.	Fransf.	Historie.	Calligr.	Latin.
12-1	Indf.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Math.
1-2	Danf.		Calligr.	Tegning.		Fransf.
2-3	Tegning.					

II Klasse B.

8-9	Math.	Math.	Math.	Indf.	Danf.	Math.
9-10	Lat. Stil.	Religion.	Lat. Stil.	Religion.	Lat. Stil.	Calligr.
10-11	Græsk.	Fransf.	Calligr.	Danf.	Historie.	Geogr.
11-12	Calligr.	Græsk.	Græsk.	Græsk.	Græsk.	Fransf.
12-1	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Indf.
1-2	Historie.		Geogr.	Latin.		Tegning.
2-3			Tegning.			

I Klasse A.

Time.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Freitag.	Løvedag.
8-9	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.
9-10	Dansk.	Fransk.	Calligr.	Math.	Dansk.	Dansk.
10-11	Tydsk.	Calligr.	Dansk.	Geogr.	Lat. Stil.	Calligr.
11-12	Math.	Historie.	Religion.	Tydsk.	Math.	Lat. Stil.
12-1	Tegning.	Math.	Fransk.	Tegning.	Historie.	Geogr.
1-2		Tydsk.	Lat. Stil.			Religion.

I Klasse B.

8-9	Historie.	Geogr.	Tydsk.	Math.	Math.	Dansk.
9-10	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.	Latin.
10-11	Calligr.	Dansk.	Math.	Calligr.	Calligr.	Tydsk.
11-12	Tydsk.	Math.	Historie.	Dansk.	Fransk.	Religion.
12-1	Religion.	Fransk.	Lat. Stil.	Geogr.	Tegning.	Tegning.
1-2		Lat. Stil.	Dansk.			Lat. Stil.

Underviisningen i Sang er henlagt til om Eftermiddagen, 1 Time til hvert af de 4 Syngepartier. De 9 Gymnastiktimer anvendes, saalænge Underviisning i Svømming gives, saaledes at hver Afdeling har to Gange om Ugen $1\frac{1}{2}$ Time fra Kl. 1—2 $\frac{1}{2}$; 4de og 3die Cl. Onsdag og Løvedag, 2 Cl. A og B Tirsdag og Freitag, 1ste Cl. A og B Mandag og Torsdag; i den øvrige Tid af Aaret har hver Afdeling 1 Time hveranden Dag enten fra 12—1 eller fra 1—2, hvilket da bevirker en Omlægning af et Par af Slutningstimerne. Ved den hebraiske Underviisning er 4de Cl. deelt i to Afdelinger, hver med to Timers Underviisning fra 1—2; ligeledes har 3die Cl. 1 Time Hebr. enten fra 1—2 eller fra 7—8 om Morgen.

Efterstaaende Tabel viser, hvormange Timer hvert Fag er anvist i hver Klasse, Sangunderviisningen uberegnet, hvor Klasseinddelingen ikke kan observeres, og hvori en Deel af Disciplene af Mangel paa Stemme ikke deeltage.

Staaften.	Latin.	Græff.	Hebraiff.	Danf.	Religion.	Hiſtorie og Geographi.	Mathematif og Regning.	Lybff.	Græff.	Kalligraphi.	Regning.	Gymnaſtif.
IV	9	5	4*)	2	2	4	3	2	3	"	"	3
III	9	5	1	2	2	4	3	2	3	"	"	3
II A	9	5	"	2	2	4	4	2	2	3	2	3
II B	9	5	"	2	2	4	4	2	2	3	2	3
I A	9	"	"	4	2	4	4	3	2	3	2	3
I B	9	"	"	4	2	4	4	3	2	3	2	3

Altsaa Summa ugentlige Timer for hver Claſſe, Underviisningen i Sang og i Hebraiff iberegnet, ſkjøndt ikke Alle deeltage deri, ſaaledes ſom følger: IV Cl. 36 Timer, III Cl. 35 Timer, II Cl. A og B 38 Timer, I Cl. A og B 36 Timer.

Disciplene.

Disciplenes Antal var ved Slutningen af forrige Skoleaar 70, af hvilke 5 dimitteredes, nemlig Niels Peter Raaschou, Tørgen Lykke Staarup Hilde, Rasmus Kopp, Chriſtian Frederik Riedewaldt og Ole Tycho Diderik Gaſtberg. Diſſe beſtode Examen Art. med følgende Charak-
terer:

*) nemlig 2 Timer til hver Afdeling.

	Dansk Stil.																		
	Latin.																		
	Latinsk Stil.																		
	Græsk.																		
	Hebraisk.																		
	Religion.																		
	Geographi.																		
	Historie.																		
	Arithmetik.																		
	Geometri.																		
	Tydsf.																		
	Fransk.																		
	Hovedchar.																		
Staadshou..	Laud.	Laud.	H. ill.	H. ill.	Laud	H. ill.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Sibe	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Kopp	H. ill.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.
Riebmæst	H. ill.	H. ill.	N. e.	H. ill.	*H. ill.	H. ill.	H. ill.	*H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.
Gaffberg ..	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	*H. ill.	H. ill.	H. ill.	*H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.

*) Riebmæst og Gaffberg angave et Hensum Græff som Æquivalent for Gebræiff.

Resultatet var altsaa temmelig maadeligt, skjøndt det, naar Kopp undtages, for hvem Skolen havde al Grund til at vente Laud, snarere var over end under vor Forventning. Men ingen af disse 5 Dimittender, der i øvrigt i det Hele taget havde anvendt Flid, havde gennemgaaet mere end Skolens to øverste Classer, og, naar undtages Kopp, som kom fra en anden lærd Skole, vare de fra Privatunderviisning i en ældre Alder gaaede directe over i Skolens 3die eller 4de Cl., og bestyrkte saaledes den gamle Erfaring, at Privatunderviisning kun i meget faa Tilfælde leder til et gunstigt Slutningsresultat, hvis den paatager sig at føre sine Disciple meget høiere end til nederste Klasse. Jeg har haft enkelte Exempler paa at Disciple ved Privatunderviisning vare meget godt forberedede til de høiere Classer, og gjenneingik disse til Ære og Glæde for alle Vedkommende; men for eet saadant Exempel har jeg haft 10 paa det Modsatte, og tager ikke i Betænkning her at gjentage, hvad jeg ofte før ved andre Leiligheder har yttret, at jeg helst vil have Disciple til 1 Cl. B, og meget nødigt til en høiere Klasse end 2den B*), med mindre at de komme fra en anden lærd Skole, som de have gennemgaaet franeden af, og hvorfra de medbringe godt Vidnesbyrd.

Ved det nye Skoleaars Begyndelse eller i Aarets Løb udmeldtes 2 ustuderede og 5 studerende Disciple. 16 nye Disciple optoges. Frequentien er saaledes for Tiden 74, af hvilke to forventes dimitterede, nemlig Jacob Helms og Edvard Flemmer. For Tiden sidde Disciplene i Classerne saaledes som følger (Fædrenes Navne og Stilling tilføies i Parenthes).

*) For at forebygge al Misforstaaelse bemærker jeg udtrykkeligt, at jeg ikke nægter at modtage Disciple til en høiere Klasse.

Fjerde Klasse.

- 1) Jacob Helms (Pastor Helms i Esbønderup.)
- 2) Edvard Flemmer (Skolens Rector.)
- 3) Hans Jørgen Lohmann (Vulksbruger Christian Lohmann i Uppe.)
- 4) John Ufchlund (afdøde Fuldmægtig Ufchlund i Kbh.; Pleiefader Provst Birch i Storeheddinge.)
- 5) Carl Frederik Vilhelm Børre (Postmester Børre i Hillerød.)
- 6) Frants Ludvig Lahde (afdøde Hofkobberstikker Lahde i Kbh.)
- 7) Jacob Claudius Pingel (afdøde Cancelliraad, By- og Herredsfoged Pingel paa Bornholm.)

Tredie Klasse.

- 1) Laurits Christian Svanebjør Bendtsen (Pastor Bendtsen i Steenmagle.)
- 2) Ludvig Henrik Prosch (Justitsraad Prosch, Kæmmerer ved Dresunds Goldkammer.)
- 3) Carl Ferdinand Boesen (Instrumentmager Boesen i Hillerød.)
- 4) Christian Vilhelm Winslow (Justitsraad Winslow i Hillerød.)
- 5) Søren Jørgen Theodor Sald (Snedkermester Sald i Hillerød.)
- 6) Hans Jacob Kornerup (Kjøbmand Søren Kornerup i Roeskilde.)
- 7) Edvard Erslew (Skolelærer Erslew paa Jægersborg.)
- 8) Peter Carl Christian Neergaard (Provst Neergaard i Hillerød.)
- 9) Johan Christian Pingel (Broder til Nr. 7 i IV Cl.)
- 10) Niels Thorbjørn Knudsen (Proprietair Knudsen paa Rolletolle.)

- 11) Frederik Vilhelm Jacobsen (afdøde Justitsraad Jacobsen, Cancellist i det K. D. Cancelli.)
- 12) Julian Johan Sophus Ernst Bertouch-Lehn (afdøde Baron P. G. v. Bertouch-Lehn til Sønderkarle.)

Anden Klasse A.

- 1) Johannes Helms (Broder til Nr. 1 i IV Cl.)
- 2) Daniel Henrik Otto Cold (Gjæstgiver Cold paa Fredensborg.)
- 3) Jacob Hansen Bang (Statsraad, Bankdirecteur Bang i Kjøbenhavn.)
- 4) Peter Christopher Bang (Cancelliraad Bang, Byfoged i Nykjøbing i Sjælland.)
- 5) Wilhelm Frederik Hammerich (Secretair Hammerich i Hillerød.)
- 6) Niels Frederik Christian Lassen Consumtionsbetjent Lassen i Hillerød.)
- 7) Carl Henrik Boethius Brammer (Skolelærer Brammer i Ammindrup.)
- 8) Hans Fredrik Magnus Albrethsen (Møller Albrethsen i Pibe Mølle.)
- 9) Sophus Christopher Vilhelm Wendelboe Knuth (Amtmand Grev Knuth i Frederiksborg.)
- 10) Julius Ludvig Wilhelm Weel (Grosserer Weel i Kjøbenhavn.)
- 11) Adolf Tobias Herbst Petersen (afdøde Generalkrigscommissair Petersen til Engelsholm ved Veile.)
- 12) Henrik Christian Urboe (Justitsraad Urboe, Byfoged i Hillerød.)
- 13) Adam Vilhelm Marius Qvistgaard (Slotsforvalter Qvistgaard paa Fredensborg.)

Anden Klasse B.

- 1) Peter Andreas Laudrup (Kjøbmand Laudrup i Hirschholm.)

- 2) Caspar Martin Kopp (Pastor Kopp i Udesundby.)
- 3) Hans Caspar Frederik Lund (Kjøbmand Lund i Næstved.)
- 4) Christian Christopher Slindt (afdøde Byfoged Slindt i Frederikshavn.)
- 5) Lorenz Christian Bentzen Bang (Broder til Nr. 3 i II Cl. A.)
- 6) Holger Christian Frederik Neergaard (Broder til Nr. 8 i III Cl.)
- 7) Theodor Johan Nagaard (Muurmester, Capt. Nagaard i Kjøbenhavn.)
- 8) Harald Leschly (Capt. Landinspecteur Leschly paa Fredensborg.)
- 9) Carl Christian Emil Flemmer (Skolens Rector.)
- 10) Sredrik Siegfred Muhle (Secretair Muhle i Kollerkolle.)
- 11) Peter Wilhelm Sølling, (Kjøbmand Sølling i Hillerød.)
- 12) Christian Selenus Mourier Petersen (Broder til Nr. 11 i II Cl. A.)
- 13) Gabriel Levy (Kjøbmand Levy i Hillerød.)
- 14) Harald Georg Frants Lwertsen (Bataillonschirurg Lwertsen, Distriktschirurg i Hillerød.)
- 15) Hans Peter Christian Bentzien (Provst Bentzien i Åsminderød.)
- 16) Ferdinand Sophus Winslow (Broder til Nr. 4 i III Cl.)
- 17) Joachim Ludvig Sredrik Wilhelm Lwistgaard (Broder til Nr. 13 i II Cl. A.)

Første Klasse A.

- 1) Georg Hermann Julius Ulrich (Skovrider Ulrich paa Jægerspræis.)

- 2) Martin Carl Wilhelm Christensen (forrige Postmester Christensen i Frederiksfund.)
- 3) Christian Sürchtegott Sommer (Provst Sommer i Tjæreby.)
- 4) Andreas Christian Liebst (Skolelærer Liebst i Blidstrup.)
- 5) Carl Werner Hornemann (Major Hornemann i Frederiksborg.)
- 6) Christian Ludvig Solten Paulsen (Sustitsraad, Amtsforvalter Paulsen i Frederiksborg.)
- 7) Otto Peter Erasmus Møller (afdøde Procurator Møller i Hillerød.)
- 8) Frederik Wilhelm Paul Leopold Hornemann (Broder til Nr. 5 i 1 Cl. A.)
- 9) Frederik Ludvig August Wineken (afdøde Kjøbmand Wineken; Stedsfader Kjøbmand og Weinspecteur Orsleff i Hillerød.)
- 10) Oluf Waldemar Laurits Ulstrup (Proprietair Ulstrup ved Hillerød.)
- 11) Frederik Nicolai Pingel (Broder til Nr. 7 i IV Cl.)
- 12) Ove Sehestedt-Juel (Kammerherre Sehestedt-Juel til Ravnholdt i Fyen.)
- 13) Frants Ludvig Winslow (Broder til Nr. 4 i III Cl.)

Første Klasse B.

- 1) Anton Neergaard (Broder til Nr. 8 i III Cl.)
- 2) Jens Christian Geisler (Snedkermester Geisler i Esbønderup.)
- 3) Frederik Wilhelm Emil Clausen (Krudtfabriquant Clausen paa Donsø Krudtmølle.)
- 4) Ludvig Hansen (Garver Hansen i Hillerød.)
- 5) Sophus Frederik Andresen (afdøde Apotheker Andresen; Stedsfader Apotheker Hasselriis i Hillerød.)

- 6) Frederik Wilhelm Abben (Sommermester Abben i Hillerød.)
- 7) Ludvig Jauus Carl Adolf Ewertsen (Broder til Nr. 14 i II Cl. B.)
- 8) Jens Kragballe Mehl Møller (Pastor Dr. Møller i Veiby.)
- 9) Carl Christian Theodor Møller (afdøde Skovfoged Møller i Ragerup.)
- 10) Julius Sephus Paulsen (Kammerherre, Hofjægermester Paulsen paa Egelund.)
- 11) Christian Henrik Axel Ewertsen (Broder til Nr. 14 i II Cl. B.)
- 12) Hans Peter Alsted (Procurator Alsted ved Esrom.)

Stipendier og Gratistpladser.

Det er bemærket i forrige Programmer, at Stipendiefondets aarlige Indtægt allerede i næstforrige Skoleaar var steget fra 20 til cirka 200 Rbdr., men at Beløbet ikke kunde angives nøiagtigt, fordi Regnskabet for den i 1839 nedtagne lærde Skole i Helsingør endnu ikke var decideret. Det er Frederiksborg lærde Skoles Forstanderskab ubekjendt, hvorvidt denne Sag senere er fremmet: Kun ere vi blevene underrettede om, at Helsingørs Commune har anerkjendt Frederiksborg lærde Skoles Berettigelse til hele den helsingørste Stipendiefondscapital. Som Følge deraf bestaaer Skolens Stipendiefond for Tiden i det Mindste af følgende Summer:

1) Frederiksborg lærde Skoles ældre Stipendiecapital	500 Rbdr.
2) Capital restitueret ved Directionens Skrivelse af 3 Marts 1810	1176 "
3) Det Halve af Helsingørs lærde Skoles Stipendiecapital	3000 "
4) Sammes hele Stipendieoplag	650 "

Summa 5326 Rbdr.

hvoraf den aarlige Rente udgjør 213 Rbdr. 4 St. Men da Stipendierne anordningsmæssigt skulle udgjøre runde Summer, nemlig Stipendium af 1ste Grad 20 Rbdr., af 2den 35 Rbdr., og af 3die 50 Rbdr., er for i Aar kun bevilget Stipendier til et Beløb af 200 Rbdr., og Resten af Renterne interimistisk indsat i Byens Sparekasse tilligemed den øvrige Beholdning, der hidtil beroede i Stipendiekassen, og var opstaaet deels derved at i de to foregaaende Aar ikke samtlige Renter men kun resp. 135 og 180 Rbdr. vare bevilgede til Uddeling, deels derved at de Enhver bevilgede Stipendieportioner for største Delen vare blevne oplagte til Bedkommendes Dimission. Saaledes har Stipendiekassen for Tiden en Beholdning af Noget over 500 Rbdr. indstaaende i Byens Sparekasse, nemlig 445 Rbdr. Stipendieoplag, tilhørende forskjellige Disciple, samt et ved Besparelse indvundet Overskud af 56 Rbdr. 58 St. Dette Overskud vil i Reglen aarlig blive forøget ved tillagte Renter af hele den i Sparekassen for Tiden staaende Stipendiekassebeholdning. Thi de Oplag, som hvert Aar skulle udbetales til Dimittenderne, ville i Almindelighed kunne dækkes ved de i det løbende Aar faldende Renter af Stipendiefondet. Saaledes vil i Tidens Løb kunne dannes en ikke ubetydelig Overskudscapital, der kan udsættes i faste Eiendomme og forsøge Stipendiefondets Capitalmasse til en rund Sum af 5500 eller 6000 Rbdr.

De for i Aar til Stipendieuddeling bestemte 200 Rbdr. bleve deelte i 4 Portioner paa 35 Rbdr. hver, hvilke bevilgedes Disciplene Jac. Helms, C. S. Bcesen, S. J. Th. Gald og C. S. B. Brammer; samt i 3 Portioner paa 20 Rbdr., der bevilgedes Disciplene Ldv. Stemmer, J. Ushlund og S. J. Lohmann, Alt at oplægge til Bedkommendes Dimission. Fri Undervisning bevilgedes endvidere efterfølgende 16 Disciple, C. S. V. Børre, P. C. Neergaard, S. V. Jacobsen, Joh. Helms, N. S. Lassen,

A. V. M. Qvistgaard, J. S. L. V. Qvistgaard, S. V. Sammerich, S. S. M. Albrethsen, C. Flemmer, A. C. Liebst, S. G. S. Ewertsen, M. C. V. Christensen, O. P. L. Møller, O. L. V. Ulstrup, C. C. T. Møller, saa at Skolen i Alt, Stipendiaterne indbefattede, har havt 23 Gratistpladser, af hvilke de mine tvende Sønner bevilgede vare extraordinaire. Underviisning for nedsat Betaling bevilgedes 4 Disciple, nemlig G. Levy, S. V. P. L. Hornemann, Chr. V. Hornemann og L. Hansen. 3 Disciple, som i det forrige Skoleaar havde havt Stipendier eller Gratistpladser eller Underviisning for nedsat Betaling, maatte formedelst Mangel paa Flid miste deres Beneficier for indværende Skoleaar; og flere af de nye Ansøgere kunde af samme Grund ikke komme i Betragtning.

Angaaende Qualificationen til at erholde fri Skolegang og Stipendier har jeg oftere i foregaaende Programmer bemærket det Fornødne. Aldeles nødvendige Betingelser, uden hvilke ethvert Andragende herom er aldeles frugtesløst, ere paa den ene Side Drang, documenteret ved en af en bekjendt og troværdig Mand (sædvanligviis Præsten) i en vis Form udstedt Attest, paa den anden Side Flid, Fremgang og god Opførsel, documenteret ved Characteren til sidste Hovedexamen samt Lærernes Censur over Bedkommende for sidste Skoleaar, som af mig skal tilføies i Indstillingen om Stipendiernes og Gratistpladsernes aarlige Fordeling. Andragenderne indgives til Skolens Rector, og behøve ikke at bestaae i videre end i ovennævnte Drangsattest, der maa tilstilles mig inden 1ste October. Men det er Universitetsdirectionen, ingenlunde Skolens Rector, som bevilger eller afflaaer Stipendier og Gratistpladser. Samtlige Beneficier bevilges kun paa eet Aar, og mistes uundgaaeligt, hvis Bedkommende ikke vedblive at erhverve sig et godt Vidnesbyrd for Flid, Fremgang og Sædelighed. Og da Skolen kun har 20 Gratistpladser, hvilket Antal

kun under særdeles Omstændigheder kan overskrides, vil det let kunne blive Tilfældet, at en meget flittig og trængende Discipel paa Grund af Ansørgernes Mængde maa vente et Par Uar eller længer, inden han kan faae en Gratistplads. Skoleanordningen har forud fastsat et bestemt Antal Gratistpladser for hver Skole uden Hensyn til dens større eller mindre Freqvents, nemlig 40 for Metropolitanskolen, 30 for hver af Cathedral-skolerne og 20 for de Dvorige, hvoraf Følgen kan blive, at een Skole har 30 Gratistpladser til 15 Disciple, medens en anden maa nøies med 20 Gratistpladser til 30 Disciple. Det sees letteligen, at det var høiligen at ønske, at der i denne Bestemmelse maatte indtræde en Forandring, saa at Gratistpladsernes Antal ved hver Skole varierede i Forhold til den Freqvents, som den for Dieblittet havde; f. Ex. altid udgjorde $\frac{1}{3}$ Deel eller $\frac{1}{4}$ Deel af den virkelige for Tiden stedfindende Freqvents; en Bestemmelse hvorved det hidtilværende besynderlige og for fattige Disciple i en stærkt besøgt Skole saare trykkende Misforhold vilde blive hævet i Dvereenstemmelse med naturlig Billighed.

De to Moltkiste Stipendier paa 40 Rbdr. hvert oppebæres af Disciplene S. V. Jacobsen og Chr. Chr. Slindt.

Bibliotheket.

Skolebibliotheket udgjorde ifølge forrige Aars Skoleefterretninger omtrent 3550 Bind og Hefter. Siden den Tid er det, især ved en Gave fra Hans Majestæt Kongens Haandbibliothek af omtrent 500 Bind, blevet forøget med efterfølgende Bøger:

Selmer, Univ. Aarbog for 1840 og 41. 2 B.

Barfob, Brage og Idun, IV, 2. Rbh. 1841.

Erslaw, Forfatterlexicon, 1ste og 2det Hefte. Rbh. 1841—42.

Lectiionscataloger ved Rbh. Univ. for 1841 og 42.

Petersen, Tidskrift for Litteratur. Rbh. 1842. 1 B.

Dansk Litteraturtidende. Rbh. 1812—21. 10 B.

- Journal for udenlandsk Litteratur, 1810—16. 6 B.
 Göttingische gelehrte Anzeigen, 1794—1807. 39 Bde.
 Allgemeine Literaturzeitung, Jena 1794—1807. 54 Bde.
 Kbhavnske lærde Efterretninger, 1795; 1802—1807. 7 B.
 Frederik d. 2dens Værker, Kbh. 1789—93. 8 B.
 Erich u. Gruber, allgemeine Encyclopädie. Fortsættelse. 3 B.
 Kierkegaard, om Ironi. Kbh. 1841.
 N. L. Nissen, om Gymnasialclasser. Kbh. 1841. Med Skolefætt.
 Paludan-Müller, om den hist. Underviisning. Odense 1841. Med
 Skolefætt.
 Th. Norbe, Christendommens Virkninger. Kbh. 1774—83. 6 B.
 Schiodte, Danmarks Cleutherata. Kbh. 1841. 1ste B.
 Krøyer, naturh. Tidsskrift, IV, 6. Kbh. 1841.
 Steenstrup, om Forplantning og Udvikling gjennem verkende Gene-
 rationskræfter. Kbh. 1842.
 Mundt, de quantitate per tabulas determinanda. Havn. 1812.
 Statistisk Tabelværk, 4de og 5te B. Kbh. 1841 og 42.
 Mansa, Kort over Jylland. Kbh. 1842.
 Topographisk Journal f. Norge. Christiania 1792—1801. 9 B.
 Holbergs Geographi ved Jonge. Kbh. 1759—91. 8 B.
 Budgetterne for 1841 og 42. 2 B.
 Bekers Verdenshist. ved Riise, ny Udg. Kbh. 1842. 3die B.
 Riise, nyt Bibl. f. Ungdommen. Kbh. 1842. 2 B.
 C. Molbech, Historiens Philosophi. Kbh. 1840—41. 2 B.
 Seeren u. Ufert, Geschichte d. europ. Staaten, Fortsætning, 11 Bde.
 Neckar, Administration des finances, 1781. 3 vols,
 Prudhomme, Revolution de Paris, No. 13—96. 7 vols.
 Oeuvres de Brantome, à la Haye, 1740. 15 vols.
 Le Beau, Histoire du bas Empire, à Paris. 1757—81. 22 vols.
 Girtanner, politische Annalen. Berlin. 1793—94. 8 Bde.
 Velly et Villaret, Histoire de France, à Paris 1755—87. 28 vols.
 Memoire pour le Cardinal Rohan. à Paris. 1786.
 Allix, Bataille de Paris en Juillet, 1830.
 D'Aguesseau, Oeuvres. à Paris. 1759—69. 6 vols. 4.
 Memoires de Comines, à Bruxelles. 1723. 5 vols.
 Memoires du Duc d'Orleans. à Amsterdam. 1729, 3 vols.
 Rollin, Histoire Romaine, à Amsterdam 1742—49. 16 vols.
 Crevier, Histoire des Empereurs Romains. à Paris. 1749—1755,
 vols II—XII.

- Le Vassor*, Histoire du regne de Louis XIII. à Amsterdam. 1750
18 vols.
- Tillemont*, Histoire des Empereurs. à Bruxelles. 1707—1710.
13 vols.
- Boulainvilliers*, Etat de la France. à Londres. 1752. 8 vols.
- Allgemeine Zeitung. 1792—1804. 27 Bde. 4.
- Laugier*, Histoire de Venise, à Paris. 1759—60. 5 vols.
- Mallet*, Histoire de Hesse, à Paris. 1767—72. 3 vols.
- Solignac*, Histoire de Pologne. à Amsterdam. 1751. 5 vols.
- Les Fastes de la Pologne, 1770. 2 vols.
- Memoires de Montpensier, à Amsterdam 1735. 4 vols.
- Zeeren, Politif b. alten Welt, Göttingen 1793—96. 2 Bde.
- Memoires de Maintenon, à Geneve, 1757. 3 vols.
- Histoire de Philippe Auguste. à Paris. 1702. 2 vols.
- Ramel*, Anecdotes sur le 18 Fructidor. à Londres. 1799.
- Memoires de France. à Amsterdam. 1765. 4 vols.
- Memoires secretes de la cour de France. 3 vols. à Amsterdam.
1733.
- M. de Lussan*, Revolution de Naples, à Paris. 1767. 4 vols.
- La Lande*, Histoire de l'Empereur Charles VI. à la Haye.
1743. 6 vols.
- Bünau, Kayser- u. Reichshistorie, Leipzig 1728—43. 4 Bde. 4.
- Vignoles*, Chronologie sainte. à Berlin. 1738. 2 vols. 4.
- M. de Saint-Marc*, Histoire d'Italie, à Paris. 1761—66. 4 vols.
- Descamps*, Vie de peintres, à Paris. 1753—60. 3 vols.
- Politisches Journal, 1782—1804. 42 Bde., Hamburg. (Marg. for
1786 mangler.)
- Postelt, Europäische Annalen, Tübingen 1799—1805, og 1809.
32 Bde.
- Fastes, du regne de Louis XV. à Paris 1766.
- A. Thiers*, Histoire de la Revolution française. à Bruxelles.
1838. 4 vols.
- Kaumer*, Geschichte der Hohenstaufen, Leipzig. 1823—25. 6 Bde.
- *Laurent, Napoleons Historie, Kbh. 1842. 2den Deel.
- Zumptii Annales veterum regnorum, Berol. 1819. 4.
- Velf-hou, om Folkemængden i Danmark. Kbh. 1841.
- Bohr, Program fra Kenne lærde Skole. 1841.
- Kavn og Bohr, Program fra Kenne lærde Skole. 1842.
- Lange, Program fra Verdingborg lærde Skole. Kbh. 1841.

- Flemmer, Program fra Frederiksborg lærde Skole. Kbh. 1841.
 Tauber, Program fra Halsborg lærde Skole. Halsborg. 1841.
 Rosendahl, Program fra Nykjøbing lærde Skole. 1841.
 Blache, Program fra Aarhus lærde Skole. 1841.
 Thorup, Program fra Ribe lærde Skole. 1841.
 Møllerg, Program fra Horsens lærde Skole. 1841.
 Grønlund, Program fra Solbjerg lærde Skole. 1841.
 Johnsen, Program fra Besseftad lærde Skole. 1841.
 Gunlaugsen, Program fra Besseftad lærde Skole. 1842.
 Nielsen, Program fra Aarhus Realskole. 1842.
 W. A. Vorgen, Program fra det von Westenffe Institut. 1842.
 Krarup, Program fra Borgerdybskolen paa Christianshavn. 1842.
 Historisk Tidsskrift, III, 1, 2. Kbh. 1842.
 Examen art. ved Kbh. Univ. 1841.
 — — ved Sorø Academi. 1842.
 Anden Examen ved Kbh. Univ. 1841.
 Annaler for nordist Olfhyndighed, Kbh. 1840—41.
 Sojer, Friederich des IVten Leben. 1ster Th. Tondern. 1829.
 Serder, christliche Schriften, Tübingen 1810. 2 Bde.
 Michaelis, Uebersetzung d. alten Test. Göttingen 1769 — 1785.
 12 Bde.
 Krieger, de legibus ad ordines provinciales referendis. Havn. 1841.
 Kayser, de sectione Cæsarea. Havn. 1841.
 Otto, de quibusdam Americæ medicamentis. Havn. 1841.
 Fenger, de Erysipelate ambulanti. Havn. 1842.
 *Rainsjord James, Henrik af Guise, Kbh. 1841. 3 B.
 *— — Attila, Kbh. 1841. 2 B.
 *— — Eidenfabernes Bog, Kbh. 1842. 2 B.
 *Blessington, den unge Gouvernante. Kbh. 1841. 2 B.
 *Pehr Sparre, Adolph Findling. Kbh. 1841. 3 B.
 *Moltke, Haandb. for Meerstabslæsning, 3die B. Kbh. 1841.
 *Marryat, den fattige Jack. Kbh. 1841. 2 B.
 *Howard, Ralph Mattlin. Kbh. 1841. 2 B.
 *Fru Flygare, Kirkeindvielsen. Kbh. 1841. 3 B.
 *Charlotte Burg, et Tegtefab. Kbh. 1841. 2 B.
 *Musæus, Folkeeventyr. Kbh. 1840. 3 B.
 *Cavir Etlar, Madsalune. Kbh. 1841.
 *Steffens, hvad jeg oplevede. Kbh. 1841. 3die og 4de B.
 *S. Beyer, Ingolf og Valgerd. Kbh. 1841.

- *Borgaard, Gulen i Kullafjeld. Kbh. 1841.
- *Zeiberg, Nær og Fjern. Kbh. 1841.
- *Varginer, den 32te Halvbrigade. Kbh. 1835.
- *Herder, zur römischen Litteratur. Tübingen. 1809.
- *— —, Früchte aus dem goldenen Zeitalter des achtzehnten Jahrhunderts. Tübingen. 1809.
- *— —, Gedichte. Tübingen. 1817. 2 Bde.
- *— —, Nachlese zur schönen Litteratur. Tübingen. 1815.
- *— —, Lerpflanze. Tübingen. 1815.
- *Bulver, Nat og Morgen. Kbh. 1842. 3 B.
- *Theatrets Repertoire: Doctoren mod sin Villie, Et Testament, Capriciosa, En Hverdagshistorie, Scapins Skalkestykker, Richard Savage, Et Hgteskab, Et Glas Vand. Kbh. 1841—1842. 1 B.
- *Jungmann, Kunuf og Raja. Kbh. 1842.
- *Zauch, Evend Grathe. Kbh. 1841.
- *Anderjen, En Digters Bazar. Kbh. 1842.
- *P. P., Peter Torstenskjold. Kbh. 1842. 2 B.
- *Physiologie du voyageur, à Paris. 1842.
- — de la femme la plus malheureuse, à Paris. 1842.
- — de la portière, à Paris. 1842.
- — du tailleur, à Paris. 1842.
- — de la Lorette, à Paris. 1842.
- — de l'employé, à Paris. 1842.
- — de l'homme de loi, à Paris. 1842.
- — du provincial, à Paris. 1842.
- — du garde national, à Paris. 1842.
- — du viveur, à Paris. 1842.
- S. N. J. Bloch, det gamle helleniske Sprog's Udtale. Næstfilde 1841. Med Skolecterr.
- Whitte, de scriptoribus Chiis. Havn. 1841.
- B. Borgen, latin'sk Declination og Rjenslære. Kbh. 1841. Med Skolecterr.
- Aristophanes, Amstelod. 1670.
- Herodoti Musæ, ed. J. C. F. Bähr. Lps. 1830--35. 4 voll.
- Platonis opera, ed. Stallbaum. Lps. 1821—26. 12 voll.
- Aristophanes, ed. Bekker. Londini et Argentorati. 1829. 5 voll.
- Aristoteles, ed. Bekker. Berolini. 1834—36. 4 voll. 4.
- Theucydides, ed. Poppo. Lips. 1821—34. 10 voll.

Lucianus , ed. Dindorf. Paris. 1842. 2 voll.

Wescenberg, emendatt. M. T. Cic. Disputt. Tuscul. Viburgi 1841.
med Skoleesterr.

Ciceronis Opp. ed. Orellius. VI, 1, 2. VII, 3.

Livii Opp. ed. Kreyssig. Lips. 1828. 1 vol. 4.

Saaledes er Bibliotheket i Alt forøget med circa 650 Bind og Hefter, og udgjør som Følge deraf circa 4200 Bind og Hefter. De i foranstaaende Fortegnelse med * betegnede Skrifter ere indlemmede i Moerskabsbibliotheket og, med Undtagelse af nogle faa, anskaffede for Disciplenes private Bidrag.

Dimittendernes Pensja. De i Skoleaaret gennem- gaaede Pensja. Lære- og Læseboger.

I Latin og Græsk angive Dimittenderne følgende Pensja:

Jacob Helms: 29de—32 Bog af Livius, Taciti Germania og Agricola, Ciceros 12 Taler i Madvig's Udgave, Cato Major og Lælius, 3die—5te Bog af Cic. de Fin.; Horatii Dder 1ste—4de Bog, hans Epp. og Ars poetica; Æneidens 10de—12te Bog; 3die—6te Bog af Herodot; Demosthenes om Kronen, 3die og 4de Bog af Xenophons Memorab. Socratis, Platos Apologia Socratis og Crito; Odysseens 1ste 11te 16de og 21de Bog, Aristophanes's Skyer.

Edvard Flemmer: 27de—32te Bog af Livius, Taciti Germania og Agricola, Ciceros 12 Taler i Madvig's Udgave, Cato Major og Lælius; 1ste—5te Bog af Cic. de Fin.; Horatii Dder 1ste—4de Bog, hans Epp. og Ars poetica, Æneidens 7de—9de Bog; 3die—6te Bog af Herodot; Demosthenes om Kronen, 1ste—4de Bog af Xenophons

Memorab. Socratis, Platos Apologia Socratis og Crito, hele Odysseen, Aristophanes's Ekker.

I de øvrige Fag de befalede Pensa.

I Skoleaarets Løb ere i de forskjellige Classer gennemgaaede følgende Pensa:

Dansk.

I de 4 øverste Classer er ugentlig skreven een Stil over forskjellige Dpgaver efter Disciplenes Modenhed; endvidere er i 4de Cl. meddeelt en Udsigt over den danske Poesies Historie indtil Ewald incl. — I de to nederste Classer have Dplæsning og grammatisk Analyse afverlet med Dictat og Stile, til hvilke ere benyttede de første Lektionen af Borgens „Veiledning.“

Latin.

IV Cl. Cic. de Fin. 5te Bog; Cato Major og Lælius; Ciceros 12 Taler i Madvigs Udgave. (NB. Aschlund ikke Talerne for Ligarius eller Deiotarus, Lohmann ikke Talerne for Milo og Deiotarus eller den anden philippiske); Taciti Germania og Agricola, Livius 31te og 32te Bog; Horatii Epp. og Ars poetica. Boiesens romerske Antiquiteter. 3 Stile ugentligt, af og til mundtligt. (NB. Endeel af ovennævnte Forfattere ere i Aar blot repeterede; de to Bøger af Livius, og nogle af Ciceros Taler ere læste i de maanedlige Læseferier, som omtales i Programmet for ifjor Pag. 28.).

III Cl. Ciceros Tale for Sext. Roscius Amer.; Lælius; 31te Bog af Livius, og 13de Bog af Ovids Metamorphoser. Under Læsningen heraf er meddeelt det Vigtigste af Syntaxen. 3 Timer ugentlig lat. Stil, tildeels efter Ingerslevs Materialier og Zumpts Dpgaver.

II Cl. A. De to første Bøger af Cæsar de bello Gallico. Under Læsningen heraf er meddeelt det Vigtigste af Syntaxen. 3 Timer ugentlig lat. Stil efter Jørgerslevs Materialier.

II Cl. B. Cornelius Nepos, fra Eumenes til Cato incl. (7 vitæ) læst 4 Gange. Af Madvigs lat. Gramm. hele Bøiningsslæren med Forbigaaelse af enkelte Anmærkninger og desl. — Stile ere skrevne og rettede paa Skolen to Gange ugentligt, og repeterede mundtligt een Gang ugentligt efter Borgens Stileøvelser p. 1—96 (med Forbigaaelse af nogle faa Stykker.).

I Cl. A. Borgens lat. Læsebog p. 56—94 læst og repeteret (første Halvdeel to Gange.) Madvigs lat. Grammatik: det Vigtigste af Bøiningsslæren; Conjugationen er repeteret flere Gange. — Stile ere skrevne og rettede paa Skolen to Gange ugentligt og repeterede mundtligt eengang ugentligt, efter de danske Stykker i Borgens lat. Læsebog, som alle ere blevne oversatte, og Trojels Exempler 1ste Hefte p. 1—15.

I Cl. B. Borgens lat. Læsebog p. 1—64. Af Madvigs lat. Grammatik er læst Declinationerne, Conjugationerne, Adjectiverne, Pronominerne. Præpositionerne, Talsordene og hvad der ellers var nødvendigt for at forstaae Stykkerne i Læsebogen. 3 lat. Stil ere de danske Stykker i Borgens Læsebog indtil p. 56 blevne saavel mundtlig som skriftlig gennemgaaede.

Græsk.

IV Cl. Herodot 3die—6te Bog. Demosthenes om Kronen; Odysseen 1ste til 11te samt 22de—24de Bog. Nogle have desuden læst Xenophons Memor. Socratis enten alle 4 eller kun de to sidste Bøger, samt Platons Apologia Socratis og Crito. Langes græske Grammatik fuldstændig gennemgaaet; Bojesens græske Antiquiteter p. 69

—176 (attiske Antiquiteter; Foreningspunkter for hele Hel-
 las.) Endeel af ovennævnte Forfattere ere i Nar blot re-
 peterede; adskillige Stykker af dem, især af Ddysseen, ere
 læste i de maanedlige Læseferier.

III Cl. Ddysseens 4 første Bøger, Herodots 5te Bog.
 Langes Gramm. indtil Syntaxis.

II Cl. A. Ddysseen I og II, v. 1—259. Disciplene
 ere øvede i at skandere Hexametre. Af Langes græske
 Gramm. Formlæren indtil de uregelmæssige Verber.

II Cl. B Det Vigtigste af Langes græske Gram-
 matik til de uregelmæssige Verber, og Begyndelsen af Lan-
 ges græske Læsebog til Exempler paa Verba anomala et
 defectiva.

Hebraisk.

IV Cl. Med Classens ældste Afdeling er gennemgaaet
 hele Genesis; med den yngre Afdeling Cap. 7—27, samt
 et fuldstændigt Cursus af Grammatiken efter Lindbergs
 Hovedregler af den hebr. Gramm.

III Cl. Med den ældste Afdeling af Classen er gjens-
 nemgaaet de 3 første Capp. af Genesis (med een Discipel
 Cap. 7—16) og Begyndelsesgrundene af Grammatiken ind-
 til Gutturalverberne.

Tydske.

IV Cl. Hjorts tydske Læsebog p. 221—268 og p.
 578—622. Grønbergs tydske Stiløvelsesbog p. 29—43.
 Meyers Gramm.

III Cl. Hjorts tydske Læsebog p. 336—507. Meyers
 Gramm.

II Cl. A. Hjorts tydske Læsebog p. 5—16 og p.
 99—152.

II Cl. B. Riises større tydske Læsebog p. 189—297.

I Cl. A. Riises større tydske Læsebog p. 1—148.

I Cl. B. Riises mindre tydske Læsebog p. 100 til Enden.

Fransf.

IV Cl. Borrings *Etudes litt.*; partie en prose p. 154—322; partie en vers p. 41—99. Af Borrings *Gramm.* (1de Udg.) Formlæren undtagen de uregelmæssige Verber. Af Borrings franske *Stiløvelser* ere de med ulige Tal betegnede Stykker fra Nr. 25—61 mundtligt oversatte.

III Cl. Borrings *Etudes litt.*, partie en prose p. 109—227. Af Borrings *Gramm.* (1de Udg.) hele Formlæren. Ingerslevs *Materialier* til at indøve den franske Formlære oversat mundtligt (hele Bogen).

II Cl. A. Borrings *Læsebog* for Mellemklasser p. 90—168.

II Cl. B. Borrings *Læsebog* for Mellemklasser p. 1—128.

I Cl. A. Borrings *Manuel des enfans* p. 36—140.

I Cl. B. Borrings *Manuel des enfans* p. 1—21.

Religion.

IV Cl. Sogtmanns *Lærebog* § 122 til Bogens Ende og § 47—71. Herslevs *større Bibelhistorie*. Galaterbrevet.

III Cl. 1ste Parti Sogtmanns *Lærebog* § 38—85; 2det Parti § 1—37. I Herslevs *større Bibelhistorie* have begge Partier læst p. 1—61; p. 111—173, og p. 268 til Bogens Ende.

II Cl. A. Balles *Lærebog* Cap. 4 § 7—Cap. 8. Af *Bibelhistorien* (Herslevs *større*) fra Juda Riges *Historie* indtil *Bjergprædikenen*.

II Cl. B. Balles *Lærebog* Cap. 4—Cap. 6, B. III og af *Bibelhistorien* (Herslevs *større*) forfra til 6te Periode.

I Cl. A. De 5 første Capitler af Balles *Lærebog* og hele Herslevs *mindre Bibelhistorie*.

I Cl. B. De 2 første Capitler af Balles *Lærebog*

samt af 6te Cap. indtil Pligterne mod Næsten. Hersøbs mindre Bibelhistorie fra Begyndelsen indtil p. 121.

Mathematisk.

IV. Cl. Hele Sallesens Lærebog i Arithmetiken og Ursins i Geometrien.

III Cl. I Arithmetiken forfra til 6te Cap. efter Sallesens Lærebog. I Geometrien forfra indtil § 88 efter Ursins Lærebog.

II Cl. A. Geometrien forfra til § 55 efter Ursins Lærebog. Almindelig Regning. Practisk gjort Bekjendtskab med de 4 Regningsarter med Bogstaver.

II Cl. B. Almindelig Regning. Practisk gjort Bekjendtskab med de 3 Regningsarter, Addition, Subtraction og Multiplication, med Bogstaver.

I Cl. A og B. Almindelig Regning.

Historie.

IV Cl. Candidaterne hele Historien. De Andre Preussen, Polen, Ungarn, Tyrkiet, det græske Keiserdømme, de asiatiske Stater, Frankrig, England, Portugal, Spanien, Nederlandene og Tydskland.

III Cl. Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Preussen, Polen, Ungarn, Tyrkiet, det græske Keiserdømme, de asiatiske Stater og Frankrig.

II Cl. A. Ungarn, Tyrkiet, det græske Keiserdømme, de asiatiske Stater, Frankrig og England indtil Aar 1603.

II Cl. B. Hele den ældre Historie, og af Danmark's Historie indtil 1397. Som Lærebog i de 4 øverste Classer bruges Kosfods Udtog af Historien.

I Cl. A. Kosfods fragmentariske Historie fra Begyndelsen indtil Revolutionen i Frankrig.

I Cl. B. Munthes Fædrelands Historie fra Begyndelsen indtil Christian den 5te.

Geographi.

IV Cl. Candidaterne hele Geographien. De Andre den almindelige Indledning til Geographien, den specielle Indledning til Europa, Sverrig, Norge, Rusland, Preussen, Tydskland, Osterreich, Danmark, Afrika, Amerika og Australien.

III Cl. Det Samme undtagen Danmark.

II Cl. A. Frankrig, Spanien, Portugal, Schweiz, Italien, Tyrkiet, Grækenland, Asien og Afrika.

II Cl. B. Det Vigtigste af Indledningen og Europa. Af enkelte Lande Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Polen, Preussen og Tydskland. Ingerslevs Lærebog bruges i de 4 øverste Classer.

I Cl. A. Hele Ingerslevs Udtog af Geographien.

I Cl. B. Samme Bog heel, med Forbigaaelse af enkelte Stykker.

Skrivning.

Heri undervises 3 Timer ugentligt i hver af de 4 nedste Classer. De to øverste Classer ere fritagne, men det paaføres at Disciplene ved deres skriftlige Arbejder ogsaa henvende deres Opmærksomhed paa at skrive en reen og tydelig Haand.

I det nye Skoleaar er bestemt at bruge følgende Bøger i de forskjellige Classer, ved hvilken Leilighed det i de høiere Classer, hvad Latin og Græsk angaaer, tilføies, hvilket Stykke af Bogen man agter at læse, forsaavidt som ikke hele Bogen kan blive læst.

I Cl. A Cic. Disputt. Tusc., de to første Bøger (Tregders Udg.); Ligarius, Deiotarus, de to philippiske, (Madvigs Udg.); Horatses Oder; Virgils Eneide, de 3 første Bøger; Livius, den 29de og 30te Bog; alle 3 Forfattere hos Tauchnitz; Badens lat. Gramm.; Bojesens

romerske Antiquiteter; Xenophons Memor. Socr., de 2 første Bøger; Odysseen, 12te—15de Bog (begge hos Tauchnitz); Platos Apol. Socr. og Crito (Wolfs Udg.) og om muligt Demosth. Leptinea eller Plutarchs Demosthenes og Cicero; Boiesens græske Antiquiteter; Langes græske Grammatik; et græsk N. Test.; Genesis, Lindbergs mindre hebr. Gramm. med Conjugationstabellerne; Borrings Etudes partie en prose (3die Udg.) og partie en vers; Sammes franske Stilopgaver og franske Gramm. (4de eller 5te Udg.); Hjorts tydske Læsebog, Meyers tydske Gramm.; Grønbergs tydske Stilopgaver; Sogtmanns Lærebog, Herslebs større Bibelhist.; Ursins Geometri og Sallesens Mathematik; Kosods Udtog af Historien; Ingerslevs Geographi; Estrups gamle Geographi; et Atlas til den nye og et til den gamle Geographi. *)

III Cl. Ciceros Cato Major; Talerne for Ligarius og Deiotarus (begge Forf. Madvigs Udg.); Livius, 30te Bog, (hos Tauchnitz); Ovids Metamorphoser (leveres fra Skolebibliotheket); Ingerslevs lat. Stilopgaver og Zumpt's dito ved Olsen; Odysseen, 5te—8de Bog; Herodot, 6te Bog (begge hos Tauchnitz); Langes græske Gramm.; Borrings Etudes partie en prose (3die Udg.); Sammes franske Gramm. (4de eller 5te Udg.); Ingerslevs Materialier til at indøve den franske Formlære; Hjorts tydske Læsebog; Meyers tydske Gramm.; Sogtmanns Lærebog, Herslebs større Bibelhist.; Ursins Geometri og Sallesens Mathematik; Kosods Udtog af Historien; Ingerslevs Geographi, Estrups gamle Geographi; et Atlas til den nye og et til den gamle Geographi. Endvidere for dem af ældste Afdeling, som ville læse Hebraisk, Genesis og

*) Weiland's mindre Atlas den nye Geogr. kan havees for lidt over 5 Rbdr.; Stieler's Atlas til den gamle Geographie koster 8 R.

Lindb.rgs mindre Lebr. Gramm., som dog maaskee vil blive ombyttet med Whittes hebr. Gramm.

II Cl. A. Julius Cæsar de bello Gall., Lberlings Udg. (3die og 4de Bog), Ingerslevs lat. Stilopgaver; Madvigs lat. Gramm.; Langes græske Grammatik og Læsebog; Borrings franske Læsebog for Mellemklasser; Sammes Gramm.; (4de eller 5te Udg.); Hjorts tydske Læsebog, Meyers tydske Gramm.; Valles Lærebog, Herslebs større Bibelhist., Ursins Mathematik; Ursins Regnebog; Kofods Udtog af Historien; Ingerslevs Geographi; et Atlas til den nye og et til den gamle Geographi.

II Cl. B. Cornelius Nepos, 1ste Halvdeel (hos Tauchnitz), Trojels lat. Stilopgaver, Madvigs lat. Gramm.; Langes græske Gramm. og Læsebog; Borrings franske Læsebog for Mellemklasser; Riises større tydske Læsebog; Valles Lærebog, Herslebs større Bibelhist.; Ursins Mathematik, Ursins Regnebog; Kofods Udtog af Historien, Ingerslevs Geographi; et Atlas til den nye og et til den gamle Geographi.

I Cl. A. Borgens lat. Læsebog; Trojels lat. Stilopgaver, Madvigs lat. Grammatik; Borrings Manuel, Riises større tydske Læsebog; Valles Lærebog, Herslebs mindre Bibelhist.; Molbechs danske Læsebog, Borgens Vejledning til Udarbejdelser i Modersmaalet; Ursins Regnebog; Kofods fragmentariske Historie, Ingerslevs Udtog af Geographien, et Atlas til den nye og et til den gamle Geographi.

I Cl. B. Borgens lat. Læsebog, Madvigs lat. Gramm.; Borrings Manuel, Riises mindre tydske Læsebog; Valles Lærebog, Herslebs mindre Bibelhist.; Molbechs danske Læsebog, Borgens Vejledning til Udarbejdelser i Modersmaalet; Ursins Regnebog; Munthes Fædrelandshistorie, Ingerslevs Udtog af Geographien; et Atlas til den nye Geographi.

Schema over den offentlige Examen i Frederiksborg
lærde Skole i Aaret 1842.

Torsdagen den 22 September.

- 8—11. Alle Cl. lat. Stil. N. Kø. Lu. Kr. T. Po.
11—1. 1 Cl. A og B Regning. H. T. Po.
3—6. Alle Cl. dansk Stil. N. Kø. H. Kr. T. Lu.

Fredagen den 23 September.

- 8—11. IV Cl. Latin. N. T. F.
12—3. IV Cl. Græsk. N. T. F.
5—8. IV Cl. Historie og Geographi. Kø. Po. F.
8—11. III Cl. Religion. H. Lu. Kø.
12—3. II Cl. A Mathematik. H. Lu. Kr.
5—8. II Cl. B. Fransk. Kr. T. H.

Løvdagen den 24 September.

- 8—1. IV Cl. Mathematik. N. Lu. H.
1—3. IV Cl. Religion. Lu. H. Po.
5—8. III Cl. Historie og Geographi. Kø. H. F.
8—1. IV Cl. Tydsk og Fransk. T. Po. Kr.
1—3. IV Cl. Hebraisk. Kø. T. N.
5—8. I Cl. A. Tydsk og Fransk. Kr. Lu. N.

Mandagen den 26 September.

- 8—11. III Cl. Latin. N. T. F.
12—3. II Cl. A. Græsk. N. T. F.
5—8. I Cl. A. Latin. N. T. F.
8—11. I Cl. B. Religion. Po. H. Lu.
12—3. II Cl. B. Tydsk. Kr. Kø. Lu.
5—8. III Cl. Tydsk. Kr. Po. Lu.

*) De inspectionshavende, censurerende og examinerende Læreres Navne tilføies med deres Begyndelsesdagstaver.

Tirsdagen den 27 September.

- 8—11. II Cl. A. Latin. N. T. F.
 12—3. II Cl. B. Latin. N. T. F.
 5—8. I Cl. B. Latin. Lo. T. F.
 8—1½. III Cl. Mathematik. H. Lu. Kr.
 1½—3. III Cl. Hebraisk. Kø. Lo. Lu.
 5—8. II Cl. A. Religion. Kø. H. Lu.

Onsdagen den 28 September.

- 8—11. II Cl. B. Græsk. N. T. F.
 12—3. III Cl. Fransk. Kr. T. F.
 5—8. I Cl. A. Historie og Geographi. Lo. Kø. F.
 8—11. II Cl. A. Tydsk. Kr. Lo. Kø.
 12—3. I Cl. B. Historie og Geographi. Lo. Kø. H.
 5—8. II Cl. B. Mathematik. H. Lu. Kr.

Torsdagen den 29 September.

- 8—2. II Cl. B. Historie og Geographi. Lo. Kø. F.
 5—8. II Cl. B. Religion. Lu. H. F.
 8—11. I Cl. A. Religion. Kr. H. Lu.
 12—3. II Cl. A. Fransk. Kr. T. H.
 5—8. I Cl. B. Tydsk og Fransk. Lo. Kr. N.

Fredagen den 30 September.

- 8—11. III Cl. Græsk. N. T. F.
 8—12. II Cl. A. Historie og Geographi. Kø. Lo. H.
 12—1. Alle Classer Sangprøve.
 1—3. Alle Classer Prøve i Gymnastik.

Løverdagen den 1 October Kl. 8 Formiddag begynder Prøven over de nyanmeldte Disciple. De af disse, som ere til I Cl. B eller A, ville blive færdige samme Dag; for de ældre vil Prøven vare et Par Dage. Derefter holdes Censuren. Løverdagen den 8 October Kl. 10 holdes Translationen og Mandagen derefter til sædvanlig Tid tager Underviisningen igjen sin Begyndelse.

Disciplenes Fædre og Børgere samt andre Skolens
Belyndere indbydes herved til at bære den offentlige Exa-
mens mundtlige Deel og Translocationen med deres Nær-
værelse, saa ofte de dertil maatte have Leilighed.

Frederiksborg den 1 September 1842.

Dr. S. M. Flemmer.

